

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่อง ประกอบด้วยการจัดการธุรกิจที่มีกำไร 5 ประเภทคือ ธุรกิจการขนส่ง ธุรกิจการโรงแรมและที่พัก ธุรกิจร้านอาหารและการภัตตาคาร ธุรกิจจัดนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และธุรกิจสินค้าของที่ระลึก ทุกธุรกิจมีเป้าหมายการให้บริการที่ลูกค้า (นักท่องเที่ยว) ได้รับความพึงพอใจ ความประทับใจมากที่สุด ต้องการเดินทางท่องเที่ยวพักผ่อนนานๆ เที่ยวแล้วเที่ยวอีก เที่ยวซ้ำๆ และมีการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นตลอดปี

2.1 แนวคิดและทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว

การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่อง มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องเป็นวงจร แต่ละส่วนมีผลกระทบต่อกันและกัน ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดและประเด็นวิจัยดังนี้

2.1.1 ทฤษฎีการทางการท่องเที่ยว

2.1.2 การสำรวจความพร้อมในแหล่งท่องเที่ยว

2.1.3 บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยว

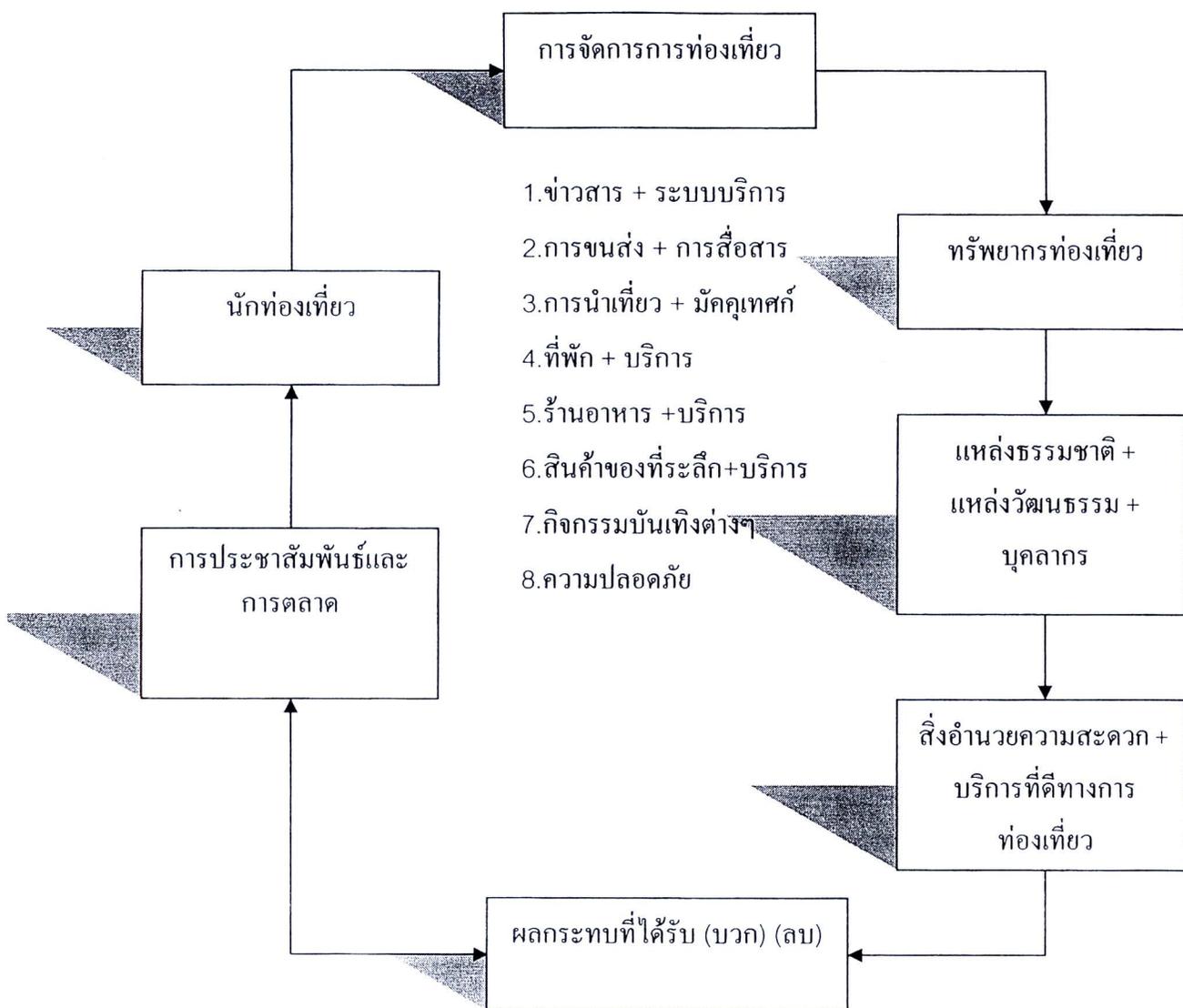
2.1.4 การวางแผนพัฒนาและบริหารแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น

2.1.5 การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

2.1.1 ทฤษฎีการทางการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยพื้นฐานของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ ทฤษฎีทางธรรมชาติ (Natural Tourism Resources) ทฤษฎีที่มนุษย์สร้างขึ้น (ภูมิปัญญาพื้นบ้านและวัฒนธรรม) (Man-made Tourism Resources) และทฤษฎีบุคคลทางการท่องเที่ยว (Tourism human resources)(สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2546)

ประเภทที่ 1. ทฤษฎีทางธรรมชาติ (Natural Tourism Resources) สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หมายถึงสถานที่ต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมีภูมิทัศน์สวยงามแปลกตา ได้แก่ ป่าเขา ถ้ำ ลำธาร น้ำตก บึง ทะเลสาบ หาดทราย เกาะ และ แนวปะการัง บางแห่งมีการจัดการให้เป็น สวนรุกขชาติ สวนพฤกษศาสตร์ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติ อุทยานนกน้ำ เป็นต้น

ประเภทที่ 2. ทฤษฎีที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made Tourism Resources) มนุษย์ได้สร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นมาด้วยภูมิปัญญาของตน แต่เป็นสิ่งที่น่าสนใจของผู้คนต่างถิ่นด้วยกันจึงเป็นทางการท่องเที่ยวแบ่งออกได้ 3 ชนิด ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Tourism Resources) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต (Cultural and Rural way of Life) แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการและบันเทิง (Recreational Attraction)

แผนภาพที่ 1 การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ประเภทที่ 3. ทรัพยากรบุคคลทางการท่องเที่ยว (Tourism human resources) บุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแบ่งตามพันธกิจ (หน้าที่) คือ บุคลากรในภาครัฐหรือราชการ (National tourism officer) บุคลากรในภาคเอกชน (Private enterprise personnel) และองค์กรชุมชนและองค์ความรู้ในท้องถิ่น (Local Community)

เมื่อนำทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้าสู่ระบบการจัดการ มีหลักการดังนี้

(1) ข่าวสารและการบริการข้อมูลต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวควรรู้ก่อนเดินทาง ควรจัดการให้พร้อมแจ้งราคาค่าบริการชัดเจน อาจทำเป็นแผ่นปลิว เอกสารแผ่นพับ แคตตาล็อก (ตามแต่งบประมาณดำเนินการ) เผยแพร่ให้กว้างขวาง ตลอดจนการตอบข้อมูลทางโทรศัพท์ที่สอบถามต้องชัดเจน การตอบโทรสาร และ E-Mail ที่ชัดเจนและรวดเร็ว

(2) การขนส่ง การสื่อสารและการบริการการเดินทางสู่แหล่งท่องเที่ยว หากมีรถโดยสารรถประจำทาง เรือโดยสาร การบริการควรถูกกำหนดการเดินทางและค่าบริการเป็นราคาเดียวกันชัดเจน หากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงที่จอดรถสะดวก ค่าบริการจอกมีหรือไม่ ต้องชัดเจน การสื่อสารหมายถึงระบบการโทรศัพท์ ระบบการส่งจอบ ควบทันสมัยตามกระแสโลก (E-Mail / E-Commerce) รวมถึงการบริการจัดส่งทางพัสดุภัณฑ์ในระบบต่างๆ ด้วย

(3) การนำชมสถานที่ ควรมีมัคคุเทศก์ที่รอบรู้ นำชม อาจเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือวิทยากรท้องถิ่นหรือนักสื่อ-ความหมายต้องสามารถใช้ภาษาการสื่อสารได้ชัดเจนรอบรู้

(4) ที่พักและบริการ ท้องถิ่นใดมีบริการที่พัก อาจเป็น โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮ้าท์ หรือโฮมสเตย์ ต้องสะอาด ได้ระดับมาตรฐานการบริการสากล มาตรฐานของ WTO / PATA และมีการบริการในที่พักดี

(5) ร้านอาหารและบริการ การจัดทำอาหารต้องสะอาด คำนึงถึงสุขอนามัยและคุณภาพชีวิตของนักท่องเที่ยว แข็งราคาชัดเจน ควรมีการจัดระบบรักษาสิ่งแวดล้อม มีระบบการดักไขมัน การบำบัดน้ำเสีย การจัดการขยะ เป็นต้น

(6) สินค้าที่ระลึก การจัดทำสินค้าของที่ระลึกต้องคำนึงถึงควมมีเอกลักษณ์ท้องถิ่นอาจปรับปรุงรูปแบบสีสัน ตามรสนิยมของตลาด ควรเป็นผลิตภัณฑ์ที่สะอาด (Green and Clean Products) ผลิตภัณฑ์ที่มีระบบการจัดการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีการแจ้ราคาชัดเจน ควรสร้างมาตรฐานสินค้าให้ได้ระดับสากล สินค้าของที่ระลึกบางชิ้นควรมีเอกสารวิธีรักษากำกับไว้ด้วย เช่น ผ้าทอ เครื่องแกะสลักไม้ เครื่องประดับเครื่องเงิน เครื่องแก้ว เพื่อนักท่องเที่ยวใช้เป็นคู่มือในการเก็บรักษาของนั้นไว้ได้ยาวนาน

(7) กิจกรรมบันเทิงต่างๆ หากเป็นกิจกรรมในหมู่บ้านควรมีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น มีการละเล่นพื้นบ้าน การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน นอกจากนั้นควรมีการจัดการให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ เพื่อความบันเทิงและการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น นับเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งกันและกัน

(8) การรักษาความปลอดภัย จะต้องมีการจัดการอย่างมีระบบคำนึงถึงหลักการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี ดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ต้องรอบรู้ด้วยว่า หากนักท่องเที่ยวได้รับอุบัติเหตุ อุบัติภัยแล้ว ควรมีการแจ้ การติดต่อ เพื่อการบริการให้พร้อมอย่างไร ที่ไหน เช่น การปฐมพยาบาล การรักษาพยาบาล เป็นต้น

ธุรกิจท่องเที่ยวที่มีความพร้อมแล้ว จึงจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการ
ประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการตลาดโดยการ โฆษณา

การบริหารและจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อในท้องถิ่นทั้งผลกระทบด้านดีหรือผลบวก ย่อมมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และเดินทางไปเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ ในทางตรงกันข้ามหากเป็นผลกระทบในด้านลบย่อมส่งผลให้นักท่องเที่ยวลดลง

2.1.2 การสำรวจความพร้อมในแหล่งท่องเที่ยว

การสำรวจความพร้อมในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อรวบรวมข้อมูลที่จะนำมาใช้ประกอบการวางแผนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อแหล่งท่องเที่ยวและท้องถิ่นให้มากที่สุด ในขณะที่เดียวกันเพื่อป้องกันหรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ทั้งนี้การสำรวจความพร้อมในแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวควรมีการสำรวจความพร้อมด้านต่างๆ 3 ด้าน ดังนี้

- 1) การสำรวจความพร้อมด้านทรัพยากรท่องเที่ยว
- 2) การสำรวจความพร้อมด้านบุคลากร
- 3) การสำรวจความพร้อมด้านงบประมาณ

การสำรวจความพร้อมด้านบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยว

เป็นการสำรวจความพร้อมในการเตรียมบุคลากรไว้เพื่อรองรับการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบ ทั้งนี้โดยมีการสำรวจประเภทของบุคลากรไว้เพื่อรองรับและภาระหน้าที่ เช่น

- บุคลากรที่ทำหน้าที่บริหารงานทั่วไป เพื่อทำหน้าที่บริหาร และจัดการงานด้านท่องเที่ยว
- บุคลากรที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และการตลาด เพื่อทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว และติดต่อการตลาดเพื่อชักนำหรือชักชวนนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมในพื้นที่
- บุคลากรที่ทำหน้าที่ดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อทำหน้าที่คอยดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งประเภทธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัฒนธรรมมิให้มีการถูกทำลาย
- บุคลากรที่ทำหน้าที่ซ่อมบำรุงและปรับปรุงฟื้นฟู เพื่อปรับปรุงซ่อมแซมทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม
- บุคลากรที่ทำหน้าที่บรรเทาสาธารณภัย เพื่อคอยตรวจตราดูแลช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่ประสบภัยในสถานที่ท่องเที่ยว
- บุคลากรที่ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัย เพื่อให้สวัสดิภาพแก่นักท่องเที่ยวทั้งทางด้านชีวิตและทรัพย์สิน
- ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งอาจเป็นมัคคุเทศก์ ชาวชน หรืออาสาสมัครนำเที่ยวในท้องถิ่น

2.1.3 บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวแม้จะเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว แต่ส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่ช่วยให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยราบรื่นและประสบผลสำเร็จ ส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพที่ดี ให้บริการที่มีคุณภาพ พัฒนาให้มีศักยภาพอยู่เสมอ โดยความร่วมมือของธุรกิจชุมชน และที่สำคัญคือ ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะในเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ นอกจากเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมไม่ให้เสื่อมโทรม มีธรรมชาติที่สวยงาม รักษาวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นให้คงอยู่ไว้และมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเองแล้ว ยังจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ท้องถิ่น โดยการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยือน ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างเงินแก่เจ้าของท้องถิ่น ดังนั้น ในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ควรจะเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้อง

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่มีบทบาท อำนาจ หน้าที่ มีความสำคัญต่อการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ซึ่งต้องอาศัยการประสานงานและการเชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภท และสามารถกระทำได้โดยมีการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกัน มีการสร้างเครือข่ายและประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดนั้นๆ รวมทั้งการดำเนินกิจการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวร่วมกัน(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541)

2.1.3.1 บทบาทด้านการตลาดท่องเที่ยว

การตลาดท่องเที่ยว หมายถึง ความพยายามทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการ และการใช้บริการท่องเที่ยว โดยการตลาดท่องเที่ยวจะประกอบด้วยตลาดท่องเที่ยว 2 ประเภท คือ

- 1) ตลาดนักท่องเที่ยวภายในประเทศ
- 2) ตลาดนักท่องเที่ยวต่างประเทศ

โดยแนวคิดทางการตลาดที่มุ่งเน้นถึงความพยายามพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการบริการการท่องเที่ยว เพื่อสนองต่อนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย แล้วพัฒนาส่วนผสมทางการตลาดท่องเที่ยวที่เหมาะสม เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งจะพยายามดึงนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยว รักษาปริมาณนักท่องเที่ยว เพิ่มรายได้ และกำไรจากการท่องเที่ยว

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะที่เป็นเจ้าของพื้นที่ต้องพยายามจัดให้มีสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวสนใจอยากเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว โดยการพิจารณาสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ได้แก่ ทรัพยากรท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการด้านการท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวจะประสบผลสำเร็จดังกล่าวได้ จำเป็นต้องอาศัยการตลาดการท่องเที่ยวเข้าช่วย ซึ่งหน่วยงานในท้องถิ่น

จะต้องพยายามทำให้แหล่งท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นที่รู้จักและเป็นที่ต้องการทางการตลาดของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งรวมถึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และต้องหาวิธีเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเพื่อขยายผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวให้ได้ โดยสร้างกลยุทธ์การบริหารและการจัดการด้านการตลาดท่องเที่ยวของชุมชน เป็นการกำหนดทิศทางในการดึงนักท่องเที่ยวเข้ามา และกำหนดแนวทางและให้การสนับสนุนการปฏิบัติทางการตลาดแก่ธุรกิจในพื้นที่ ไม่ใช่ปล่อยให้ธุรกิจทำการกำหนดกลยุทธ์การตลาดเพียงอย่างเดียว โดยเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

- 1) ให้การสนับสนุนด้านเก็บรวบรวมและให้ข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว
- 2) จัดทำข้อมูลและให้การสนับสนุนข้อมูลด้านสถานที่ท่องเที่ยวแก่ธุรกิจ และนักท่องเที่ยว
- 3) วางแผนการตลาดในภาพรวมให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวและศักยภาพของชุมชน

และต้องมีความสอดคล้องกับแผนการตลาดของจังหวัด และประเทศ

กลยุทธ์การบริหารและการจัดการด้านการตลาดท่องเที่ยวก็คือวิธีการดำเนินการเสาะหาความต้องการผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย แล้วพัฒนาส่วนผสมทางการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป้าหมายให้ได้รับความพึงพอใจและเกิดผลกำไรแก่องค์กรและธุรกิจท่องเที่ยวตามสถานะการแข่งขันทางการตลาด โดยพิจารณาในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1) การแบ่งส่วนตลาดท่องเที่ยว

การแบ่งส่วนตลาดท่องเที่ยว เป็นการพิจารณาแบ่งตลาดท่องเที่ยวออกเป็นตลาดท่องเที่ยวย่อยที่เรียกว่าส่วนแบ่งตลาดท่องเที่ยว (Tourism Market Segment) โดยแต่ละส่วนแบ่งตลาดท่องเที่ยวมีความต้องการทางการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน แต่ภายในของแต่ละส่วนแบ่งตลาดท่องเที่ยวเดียวกัน จะมีลักษณะความต้องการทางการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกัน เช่นรสนิยมในการท่องเที่ยวคล้ายกัน ชอบเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทเดียวกัน มีความต้องการการบริการที่คล้ายกัน เป็นต้น ซึ่งอุปท. จะเข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผล และวิเคราะห์นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมของท้องถิ่น

1.2) การเลือกตลาดท่องเที่ยวเป้าหมาย

การตลาดท่องเที่ยวเป้าหมายนั้นจะต้องพิจารณาเลือกมาเพียงหนึ่งส่วนแบ่งตลาดท่องเที่ยว หรืออาจมากกว่าได้ตามความเหมาะสมตามศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในการตอบสนองต่อความต้องการของตลาดท่องเที่ยวเป้าหมาย เพื่อนำมากำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (Tourism Market Positioning) ในตลาดท่องเที่ยวเป้าหมายนี้อย่างถูกต้องเหมาะสม ปัจจุบัน นักการตลาดท่องเที่ยวนิยมใช้ตลาดท่องเที่ยวเป้าหมายมากขึ้นด้วยเหตุผล 4 ประการ คือ

- 1) เพื่อให้สามารถกำหนดโอกาสทางการตลาดท่องเที่ยวได้ดีขึ้น

2) เพื่อให้สามารถปรับแต่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของคุณได้สอดคล้องกับความต้องการนักท่องเที่ยวในตลาดเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์

3) เพื่อให้สามารถปรับแต่งส่วนผสมทางการตลาดท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวในตลาดเป้าหมายอย่างแท้จริง

4) เพื่อประหยัดงบประมาณด้านการตลาด เนื่องจากการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน ทำให้ไม่ต้องทำการตลาดที่หว่าน ไปถึงผู้บริโภค โดยไม่มีจุดหมาย แต่มุ่งเน้นไปที่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ทำให้ไม่สิ้นเปลืองงบประมาณในการทำการตลาด

2.1.3.2 การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

การประชาสัมพันธ์จะเป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว กระตุ้นให้รู้จักและอยากเดินทางมาท่องเที่ยว กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องดำเนินการดังนี้

- 1) ตั้งคณะทำงานประชาสัมพันธ์
- 2) กำหนดวัตถุประสงค์การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
- 3) กำหนดกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
- 4) เลือกข่าวสารเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
- 5) เลือกสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
- 6) กำหนดงบประมาณเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
- 7) สร้างสรรค์ชิ้นงานเพื่อประชาสัมพันธ์
- 8) ประเมินประสิทธิผลของการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

2.1.3.3 การสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยว

การสร้างมูลค่าเพิ่มสามารถตีความได้ทั้ง 2 ด้าน สำหรับผู้ให้บริการการท่องเที่ยวและผู้รับบริการการท่องเที่ยว ด้านแรกเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่การท่องเที่ยว โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นมากกว่าเพียงแค่สถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยการสร้างสิ่งใหม่ๆ ที่มีคุณค่าที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น สร้างอาคารสถานที่สำหรับการประชุมสัมมนาที่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ซึ่งมีคุณค่าใช้ประโยชน์ได้มากกว่าการชื่นชมเพียงอย่างเดียว การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ทั้งด้านบริการ สินค้าพื้นเมืองทั้งสำหรับใช้ในการท่องเที่ยวและนำไปเป็นของที่ระลึก การจัดแสดงทางวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น การจัดเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว เป็นต้น

มูลค่าเพิ่มสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นแนวคิดที่มองจากทางด้านนักท่องเที่ยว ที่ว่านักท่องเที่ยว มีความคาดหวังและต้องการรับบริการได้ตามที่เขาคาดหวัง หากสามารถมอบผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณค่ามากกว่านักท่องเที่ยวคาดหวัง ก็จะสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้

2.1.3.4 บทบาทด้านการให้บริการท่องเที่ยว

การจัดการบริการท่องเที่ยวมีเป้าหมายในการให้บริการที่ดี มีประสิทธิภาพ และสามารถสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลควบคุม ให้ผู้ประกอบการมีการจัดเตรียม จัดให้มีการฝึกอบรม สัมมนา ให้ความรู้ต่างๆ แก่ผู้ประกอบการ เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการให้บริการที่มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งประกอบด้วย (วิมล จิโรจน์พันธุ์ และคณะ, 2548)

1) การจัดการนำเที่ยว

การท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ หรือวัฒนธรรม สามารถประสานความร่วมมือกับท้องถิ่น ในการให้ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจ ประทับใจ และประสบการณ์ใหม่ ซึ่งผู้ให้บริการท่องเที่ยวควรคำนึงถึงหลักการจัดการ ดังนี้

1.1) คุณสมบัติของมัคคุเทศก์ จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1.1.1) มีความรอบรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

1.1.2) รักและรู้คุณค่าของธรรมชาติ ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีของท้องถิ่น นั้นๆ

1.1.3) มีบุคลิกภาพและความประพฤติที่เหมาะสม รวมถึงต้องมีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นมิตรกับบุคคลทั่วไปและนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างการยอมรับและสร้าง ความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

1.1.4) มีศีลธรรม กล้าตัดสินใจ และกำหนดจุดยืนของตนเอง และมีทัศนคติที่ชัดเจนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1.1.5) มีความสามารถในการสื่อสารความหมายการสื่อสารที่ดี และมีความแตกฉานในภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว

1.1.6) เป็นผู้ที่ไม่เริ่เรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ช่างสังเกต รู้จักอ่าน จดจำ ชักถาม และมีความคิด สร้างสรรค์ เพื่อมีความรู้ที่ทันสมัยอยู่เสมอ

2) การจัดการบริการอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว และมีการประสานประโยชน์ร่วมกันกับประชาชนในท้องถิ่น ในด้านการบริการด้านอื่นๆ ต้องมีการพัฒนาให้มีมาตรฐานสากล มีความปลอดภัย และเป็นมิตรไมตรี

3) การจัดรายการนำเที่ยว เป็นการให้ข้อมูล โดยควรแจ้งรายการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว ชัดเจน เพื่อให้นักท่องเที่ยวเตรียมตัวเดินทางได้ถูกต้อง มุ่งเน้นการให้ความรู้ การสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ จากการเดินทาง และให้ข้อคิดกับนักท่องเที่ยวในการเดินทาง ซึ่งมีหลักการปฏิบัติ ดังนี้

3.1) แจกกำหนดการเดินทางนับแต่การเดินทางถึงสิ้นสุดรายการ

3.2) แจกอุปกรณ์ของใช้ที่ให้บริการ ส่วนใดที่นักท่องเที่ยวจะต้องจัดเตรียมไปเอง รวมทั้งบริการอาหารและเครื่องดื่ม

3.3) แจกราคาค่าบริการ ค่าใช้จ่ายอื่นๆ

3.4) แนะนำแนวคิดข้อควรพิจารณาแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความรู้และประสบการณ์ท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น

3.5) ในกรณีที่มัคคุเทศก์มีความสามารถด้านภาษาอื่นๆ ต้องแจ้งความสามารถในการให้บริการของตนเองแก่นักท่องเที่ยวทราบด้วย เพื่อความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร

4) การมีส่วนร่วม โดยประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วม (ตกลงรายการนำเที่ยว ผู้เสนอขายรายการ มัคคุเทศก์นำเที่ยว) การจัดการ ร่วมคิด วางแผน ดำเนินการขายรายการ การได้รับผลประโยชน์อย่างเสมอภาคกัน การจัดการนี้ควรอยู่ในรูปแบบคณะกรรมการ สหกรณ์ บริษัทชุมชน

2.1.3.5 บทบาทด้านการจัดการที่พัก

การจัดที่พักเพื่อบริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงหลักของมาตรฐานของที่พักแรม และการออกแบบให้อยู่ในสภาพที่ให้บริการได้ดี ต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของนักท่องเที่ยวได้ การจัดการที่ไม่เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การใช้ที่ดิน การใช้น้ำ การใช้พลังงาน และการจัดการสิ่งปฏิกูลเพื่อมิให้เกิดมลพิษ สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การออกแบบที่พักต้องมีส่วนส่งเสริมและคงไว้ต่อความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น คำนึงถึงประโยชน์การใช้สอย รักษาระบบนิเวศและดึงดูดความสนใจต่อนักท่องเที่ยวที่เข้าไปพักค้างแรมอย่างสะดวก รวมทั้งต้องพิจารณาถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

1) ข้อกำหนดลักษณะที่พักแรมในแหล่งท่องเที่ยว การกำหนดลักษณะที่พักแรมให้แหล่งท่องเที่ยว เป็นข้อกำหนดที่เป็นมาตรฐานและได้รับการควบคุมให้รักษาระดับที่เป็นมาตรฐานนั้นจากหน่วยงานในท้องถิ่น โดยต้องคำนึงถึงขนาดของห้องที่เหมาะสม ความสะอาด ปลอดภัย สะดวกสบาย การรักษาสภาพแวดล้อม สถาปัตยกรรมที่สวยงามเหมาะสมกับท้องถิ่นและมีการบริหารโดยชุมชน

2) หลักการออกแบบที่พักในแหล่งท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความสูญเสียให้น้อยที่สุด เพื่อรักษาให้เกิดประโยชน์ต่อรักษาสภาพแวดล้อมอย่างยั่งยืนและส่งผลถึงการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนด้วย

2.1.3.6 การจัดการสินค้าของที่ระลึก

ของที่ระลึกมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยว เพราะไม่เพียงแต่จะเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นแล้วยังช่วยสะท้อนถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และจะช่วยเตือนความจำให้นักท่องเที่ยวระลึกถึงแหล่งท่องเที่ยว ความทรงจำที่ดีในการท่องเที่ยว และเตือนให้กลับมาท่องเที่ยวอีก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและควบคุมการจัดการสินค้าของที่ระลึกให้อยู่ใน

ขอบเขตที่เหมาะสมได้ โดยยึดหลักคุณลักษณะของสินค้าที่ระลึก ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น ดังนี้

1) สินค้าของที่ระลึกจำพวกของกิน ทั้งอาหาร ขนม ของกินเล่น ของสด และของแห้ง ควรต้องเป็นสินค้ามีมาตรฐาน ได้รับการรับรองด้านความสะอาด สุขอนามัย และรสชาติ โดยต้องติดสลากแสดงเครื่องหมายการรับรองจากหน่วยงานที่ได้ผ่านการรับรองมาแล้ว เช่น สำนักงานมาตรฐานสินค้า (สมก.) สำนักงานอาหารและยา (อย.) มาตรฐานฮาลาลจากสำนักราชมนตรี พร้อมทั้งแสดงวันหมดอายุ

2) สินค้าของที่ระลึก จำพวกของใช้ของประดับที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาตินั้น ควรเป็นของที่ สามารถผลิตปลูกได้ตามธรรมชาติที่ปราศจากมลพิษต่างๆ เช่น เครื่องจักรสาน ผ้าธรรมชาติ เป็นต้น

3) การผลิตสินค้าที่ระลึกเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ผู้ผลิตต้องคำนึงถึงการรักษาระบบนิเวศไว้อย่างยั่งยืน โดยยึดหลักการหลีกเลี่ยงการนำวัสดุที่เป็นส่วนประกอบของธรรมชาติในแต่ละระบบนิเวศซึ่งเป็นของหายากมาเป็นส่วนประกอบกับสินค้าที่ระลึก เช่น งาช้าง หนังสัตว์ เถาวัลย์ เปลือกหอย เป็นต้น

2.1.3.7 บทบาทด้านการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ผู้ประกอบการและประชาชนในท้องถิ่น รวมถึงผู้บริหารในท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นแรงสำคัญในการผลักดันให้เกิดโครงการพัฒนาและดำเนินให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต้องทำการพัฒนาในหลายๆ ส่วนไปพร้อมๆ กัน ได้แก่

1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ส่วนที่ภาครัฐต้องเข้ามาดำเนินการพัฒนา ซึ่ง อปท. เป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดโครงการพัฒนาในส่วนนี้

1.1) ระบบการคมนาคมขนส่ง โดยเฉพาะเส้นทางคมนาคมทางถนน ทางรถไฟ และทางน้ำ เส้นทางเหล่านี้ช่วยให้การเดินทางเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้นจะมีผู้ไปเที่ยวชมมากขึ้น แหล่งท่องเที่ยวใดก็ตามหากไม่มีเส้นทางเข้าไปถึงหรือห่างไกลเส้นทางคมนาคม การจะมีผู้ไปท่องเที่ยวย่อมมีน้อย

1.2) ระบบไฟฟ้า หากมีระบบไฟฟ้าเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยวนั้นสามารถใช้แสงสว่างในเวลา กลางคืนได้ สถานที่ท่องเที่ยวบางประเภท เช่น ถ้า ถ้าหากมีระบบไฟฟ้าเข้าถึง ก็จะอำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวภายในถ้าได้สะดวก นอกจากนี้ระบบไฟฟ้าจะช่วยให้การบริหารงานของแหล่งท่องเที่ยวสะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.3) ระบบโทรคมนาคม การติดต่อสื่อสารจากภายนอกไปยังแหล่งท่องเที่ยวและจากแหล่งท่องเที่ยวไปยังภายนอกเป็นสิ่งจำเป็น การสร้างโครงข่ายระบบโทรคมนาคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบโทรศัพท์ผ่านดาวเทียม เหมาะสำหรับสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ห่างไกลชุมชนสายโทรศัพท์ ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีระบบโครงข่ายโทรศัพท์ไร้สาย แต่ปัญหาการรับสัญญาณในบริเวณห่างไกลโครงข่ายมากเกินไปไม่สามารถติดต่อสื่อสารได้ ดังนั้น ระบบโครงข่ายสื่อสารผ่านดาวเทียมของโทรศัพท์สาธารณะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ห่างไกล

1.4) ระบบประปา การจัดหาน้ำสำหรับแหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งจำเป็นเช่นเดียวกัน อาจมีการจัดสร้างระบบประปาขนาดเล็ก หรือขนาดใหญ่ขึ้นอยู่กับความต้องการในการใช้น้ำของนักท่องเที่ยว ในการดำเนินการจัดสร้างระบบประปาจะต้องพิจารณาถึงแหล่งน้ำดิบที่จะนำมาใช้ บางพื้นที่อาจขาดแคลนแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น แม่น้ำลำคลอง หนอง บึง จำเป็นต้องศึกษา สำรวจแหล่งน้ำดิบ หรืออาจสร้างอ่างเก็บน้ำ หรือขุดเจาะบ่อบาดาล เพื่อนำน้ำดิบมาใช้ในระบบการประปาสำหรับแหล่งท่องเที่ยว

1.5) ระบบการระบายน้ำและการกำจัดน้ำเสีย การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว การจัดสร้างระบบระบายน้ำ และการกำจัดน้ำเสียที่เกิดจากแหล่งท่องเที่ยว หรือเกิดจากชุมชนข้างเคียงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อกิจการการท่องเที่ยว

1.6) ระบบกำจัดขยะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวประการหนึ่งคือการกำจัดขยะ ทั้งที่เกิดจากนักท่องเที่ยว และเกิดจากผู้ประกอบการธุรกิจในบริเวณนั้น สถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งเสื่อมโทรมขาดการดูแลพัฒนา และปรับปรุง ปัญหาเรื่องขยะมีส่วนทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมไปท่องเที่ยวก็ได้

2) การโฆษณาประชาสัมพันธ์ เมื่อจัดสร้างแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาแล้ว การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารโดยการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีต่างๆ เช่น การจัดทำแผ่นป้ายโฆษณา จัดทำแผนที่แหล่งที่ตั้ง เส้นทางคมนาคม การจัดทำแผ่นปลิว และแผ่นพับมีรายละเอียดแนะนำแหล่งท่องเที่ยว นั้นๆ จัดว่ามีความสำคัญมาก การโฆษณาเผยแพร่สามารถกระทำได้โดยผ่านสื่อมวลชนต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารบางครั้งอาจใช้องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนสนับสนุนในการจัดทำข้อมูลข่าวสาร และการเผยแพร่ เพื่อช่วยให้การเผยแพร่ข้อมูลแหล่งเที่ยวนั้นๆ กระทำได้รวดเร็วและกว้างขวางมากขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจท่องเที่ยวในท้องถิ่นกับสื่อต่างๆ ทั้งหนังสือพิมพ์และวิทยุท้องถิ่น รวมถึงการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานใหญ่ที่จะให้การสนับสนุนในการประชาสัมพันธ์ในระดับประเทศ และระดับโลกด้วย

3) การจัดกิจกรรม วิธีหนึ่งที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมาชมอย่างมาก คือ การจัดงานมหกรรมแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีการจัดมหกรรมยิ่งใหญ่ เช่น มหกรรมแสงสีเสียงสะพานข้ามแม่น้ำแคว เมืองประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

4) การจัดทำแผนงานในการดำเนินการ การวางแผนจัดสร้างแหล่งท่องเที่ยวโดยอาศัยสถานที่ของแต่ละแห่งนั้น จะต้องดำเนินการเพื่อสร้างความพึงพอใจ ความเพลิดเพลิน และความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวมากที่สุด แต่การที่จะดำเนินการไปตามเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นจะต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะช่วยรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทในการวางแผนและควบคุมให้ดำเนินงานดังกล่าวอยู่ในขอบเขตของแผนงานนั้น แนวทางการดำเนินการจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่

4.1) การวางแผนออกแบบก่อสร้างต้องคำนึงถึงบทบาทภารกิจ โดยเฉพาะภารกิจที่มีต่อสังคม การดำเนินการจะต้อง

4.1.1) สร้างความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

4.1.2) การออกแบบสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม และได้มาตรฐานทางวิศวกรรม เพื่อความทนทานและมีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

4.1.3) คำนึงถึงลักษณะทางกายภาพ การออกแบบสิ่งปลูกสร้างจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งในร่มและกลางแจ้ง

4.1.4) การออกแบบสิ่งปลูกสร้าง นอกจากจะคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมแล้วจะต้องคำนึงถึงความงดงามและมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม หากคำนึงถึงแต่ความสะดวกและประหยัด บางครั้งอาจทำลายความเป็นสุนทรียภาพของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น

4.2) การยอมรับของตลาด ในการก่อสร้างและใช้พื้นที่สำหรับการท่องเที่ยว จะต้องคำนึงถึงการยอมรับของตลาดและผู้บริโภค โดยพิจารณาเกี่ยวกับ

4.2.1) นักท่องเที่ยวมีความชอบและรสนิยมต่างกัน เช่น บางกลุ่มชอบความสนุก ทำทาย ในขณะที่บางกลุ่มชอบความนุ่มนวล รักความสงบ เป็นต้น

4.2.2) ความต้องการตามแฟชั่น และความนิยมเป็นครั้งคราว การท่องเที่ยวจะต้องปรับเปลี่ยนและเคลื่อนไหว ทันต่อการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา บางเวลา บางฤดูกาล เมื่อนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น สิ่งอำนวยความสะดวกโดยเฉพาะสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานจะต้องมีเพียงพอ

4.2.3) ค่าใช้จ่ายในการเดินทางของนักท่องเที่ยวจะต้องไม่สูงเกินไป ถึงแม้บางสถานที่เส้นทางการเข้าถึงยากลำบากในบางฤดูกาล ทำให้เสียค่าใช้จ่ายสูง ส่งผลต่อเนื่องไปยังองค์ประกอบอื่นๆ ด้วย

4.3) การปกป้องทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นประเภทธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือกิจกรรมอื่นๆ อาจเสื่อมสภาพหรือสูญเสียไปได้ การวางแผนดำเนินการ ออกแบบสิ่งก่อสร้างต่างๆ จะต้องคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ระยะยาวไม่ทำลายสถานที่ท่องเที่ยวสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

4.4) เป้าหมายของชุมชน การออกแบบดำเนินการและจัดสร้างแหล่งท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงชุมชนในบริเวณพื้นที่ข้างเคียง การที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามามาก ผลคืออาจได้รับจากการกระจายรายได้ก็จริง แต่ผลเสียที่ตามมาเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้ง เสียง ขยะ น้ำเสีย และอื่นๆ บางครั้งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อแบบแผนการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ในการวางแผน ดำเนินงาน กำหนดทิศทาง และเป้าหมายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นบทบาทด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1.3.8 บทบาทด้านการบริหารจัดการทรัพยากรโดยท้องถิ่น

แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารและจัดการ โดยเฉพาะในเรื่องทรัพยากรที่สำคัญ(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541) ได้เกิดขึ้นมาตั้งแต่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ทั้งนี้ได้มีการวิเคราะห์ว่าปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่นับวันจะเพิ่มความเสี่ยงมากขึ้น มีผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องเข้าไปดูแลเรื่องทรัพยากรธรรมชาติให้มากขึ้น และโดยวิธีการที่เหมาะสม การดูแลทรัพยากรธรรมชาติจำเป็นที่จะต้องอาศัยการประสานงานหรือความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนที่หมายรวมถึงองค์กรภาครัฐในทุกระดับ ตั้งแต่จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และองค์กรอื่นๆ ที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่นั้นๆ และได้เข้ามามีบทบาทในการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้หน่วยงานต่างๆ ช่วยกันพิจารณากำหนดแนวทางหลักของแต่ละพื้นที่ว่าควรที่จะบริหารในรูปแบบใด

1) รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่

ปัจจุบันได้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรกันมากขึ้นในทุกพื้นที่ อันเนื่องมาจากประชากรได้เพิ่มมากขึ้น และรวมทั้งปัญหาการบริหารจัดการในพื้นที่ยังไม่เหมาะสมจึงเกิดแนวคิดในเรื่องการบริหารจัดการในลักษณะ “พหุภาคี” ประกอบด้วยรัฐ ประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งนักวิชาการ สื่อมวลชนต่างๆ ในการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ในแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะในระดับจังหวัดหรืออำเภอ เพื่อเป็นตัวกลางเอื้ออำนวยให้ชุมชนแสดงบทบาทในการพัฒนาและจัดการตนเองอย่างเป็นระบบและขั้นตอน คือ การร่วมกันวางแผนและจัดผังการใช้ดิน น้ำ ป่า การพัฒนา ปรับปรุงดิน น้ำ ป่า ตามแผน การออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ควบคุมกันเอง การรับรองสิทธิการใช้ของสมาชิกโดยชุมชนผ่านคณะกรรมการและความเห็นชอบเจ้าหน้าที่รัฐ

หากพิจารณาถึงรูปแบบในการบริหารจัดการการพัฒนาที่มีอยู่ในพื้นที่ปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่ามี 3 รูปแบบใหญ่ๆ คือ

1.1) การบริหารจัดการโดยรัฐฝ่ายเดียว ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ที่รัฐเป็นผู้ปฏิบัติจัดทำเองทั้งหมด โดยขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นการบริหารการพัฒนาแบบดั้งเดิม

1.2) การบริหารจัดการโดยรัฐร่วมกับประชาชน ได้แก่ การบริหารการพัฒนาที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐในรูปแบบของโครงการพัฒนาต่างๆ

1.3) การบริหารจัดการโดยภาคเอกชน ซึ่งมีลักษณะเป็นการมอบภารกิจหรือโอนกิจการบางส่วนหรือทั้งหมดไปให้เอกชนเป็นผู้ปฏิบัติจัดทำแทน (Privatization)

การให้ภาคเอกชนหรือองค์กรประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการภารกิจของรัฐ มีได้หลายรูปแบบ และหลายสัดส่วนมากหรือน้อยตามบทบาทอำนาจรัฐกับเอกชนและองค์กรประชาชน ซึ่งแล้วแต่รูปแบบของการมีส่วนร่วม

ชัยอนันต์ สมุทวนิช ได้จัดกลุ่มกิจกรรมของภาครัฐและแสดงสัดส่วนระหว่างบทบาทของรัฐกับเอกชน และประชาชน ไว้ดังนี้

(1) กิจกรรมที่รัฐยังต้องมีบทบาทนำเป็นด้านหลัก คือ กลุ่มความมั่นคงและกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ การรักษาความมั่นคงของประเทศ การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม การดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งภารกิจพิเศษที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น การป้องกันและปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวง การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นต้น

(2) กิจกรรมที่รัฐควรมีบทบาทร่วมกับเอกชน ซึ่งรูปแบบการร่วมจะมีลักษณะตั้งแต่การให้เอกชนเข้ามามีบทบาทน้อยที่สุดไปจนถึงการให้เอกชนมีบทบาทมากที่สุด เรียงตามลำดับดังนี้ 1) กลุ่มกิจการต่างประเทศ 2) กลุ่มพัฒนาชนบท 3) กลุ่มบริหาร 4) กลุ่มการค้าและเศรษฐกิจ 5) กลุ่มพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 6) กลุ่มพัฒนาชนบท ชุมชน และเมือง 7) กลุ่มเกษตรกรรม 8) กลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 9) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 10) กลุ่มโครงสร้างพื้นฐานและพลังงาน

(3) กิจกรรมที่รัฐไม่ควรมียุทธศาสตร์อีกต่อไป คือกลุ่มรัฐวิสาหกิจต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นมาด้วยเหตุผลทางด้านการค้าหากำไร แต่เมื่อดำเนินการแล้วไม่สามารถเลี้ยงตัวได้ สมควรหาทางให้เอกชนมีการแข่งขันดำเนินการได้ เว้นรัฐวิสาหกิจบางแห่งที่จัดตั้งขึ้นมา ด้วยเหตุผลทางด้านความมั่นคงของรัฐ การอนุรักษ์หรือเพื่อการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ก็อาจใช้วิธีร่วมลงทุนกับเอกชน

2) แนวทางการบริหารและการจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว

2.1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เป็นที่ยอมรับกันว่าการท่องเที่ยว ได้สร้างรายได้นำเงินตราต่างประเทศเข้ามาจำนวนมาก ทั้งยังเป็นแหล่งสร้างงานให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ความสำเร็จในด้านการท่องเที่ยว ได้นำมาซึ่งความสำเร็จในด้านการกระตุ้น การลงทุนในกิจการต่างๆ รวมทั้งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามปัญหาสืบเนื่องจากการท่องเที่ยวก็มีหลายประการ เช่น การทำลายสภาพแวดล้อม ทรัพยากร ตลอดจนวัฒนธรรมอันดีงามที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นต้น

ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้สรุปภาพรวมของการพัฒนาในระยะเวลาสามสิบปีที่ผ่านมาว่า ได้ก่อให้เกิดคุณทางด้านความร่วมมือในการพัฒนามากเกินไปของรัฐและภาคเอกชน ในขณะที่ภาคประชาชนเป็นฝ่ายขาดคุณทางด้านความร่วมมือในการพัฒนามาโดยตลอด เพราะภาครัฐมิได้ถือว่าภาคประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา จึงต้องมีการปรับคูลของการมีส่วนร่วมในยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ โดยมีแนวทางและมาตรการที่เป็นระบบชัดเจนและนำมาปฏิบัติได้

กรอบการวิเคราะห์การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้อย่างต่อเนื่อง จะต้องดำเนินการดังนี้

1) มีการปรับเปลี่ยนบทบาทและภารกิจของภาครัฐซึ่งมีมากและรวมศูนย์เกินไปให้น้อยลง และเกิดการโอนถ่ายและกระจายอำนาจความรับผิดชอบไปยังภาคเอกชนและภาคประชาชน

2) มีการปรับคูลของการมีส่วนร่วมทางการพัฒนาด้วยการเร่งสร้างสมรรถนะทางการพัฒนา (Capacity Development) ของภาคประชาชน โดยระบุนาณาบริเวณ (Area) กลุ่มเป้าหมาย (Target Groups) และประเด็นปัญหาที่มีความรุนแรงเร่งด่วนให้ชัดเจน

3) มีการปรับโครงสร้างและกระบวนการของการมีส่วนร่วมทางการพัฒนาเพื่อให้รองรับกับการสร้างสมรรถนะทางการพัฒนา

2.2) การกระจายอำนาจการบริหารจัดการ เป้าหมายหลักของการกระจายอำนาจอยู่ที่การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการในกิจกรรมนั้น แต่ก็มี ความแตกต่างกันในจุดเน้นที่จะนำไปสู่เป้าหมายนี้ การแย่งอำนาจหรือการมอบอำนาจหน้าที่จะให้ความสำคัญกับความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน โดยเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา ให้น้อยลง เพื่อจะมีเวลาให้กับงานที่มีความสำคัญมากขึ้น และให้คนในองค์กรมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ในขณะเดียวกันกับที่รักษามาตรฐานในการดำเนินงานที่เป็นแบบแผนเดียวกันไว้ การโอนอำนาจ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะตัดสินใจอย่างอิสระในกิจกรรมของท้องถิ่นของตนเอง และความรวดเร็วในการให้บริการที่ตรงกับปัญหาความต้องการของประชาชนการกระจายอำนาจในระบบราชการมีหลักการที่สำคัญคือ

2.2.1) การกระจายบทบาท (Role) เช่น การปรับบทบาทองค์กร ภาครัฐจากลักษณะการควบคุมตรวจสอบ ไปเป็นการส่งเสริมและกำกับ

2.2.2) การกระจายภาระหน้าที่ (Function) เช่น พันธกิจใดของกระทรวง ทบวง กรม ที่ควรกระจายสู่ท้องถิ่น

2.2.3) การกระจายอำนาจการตัดสินใจ ซึ่งได้แก่ การตัดสินใจในเชิงนโยบาย การตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดแผน รวมทั้งการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากร เช่น เงิน คน เทคโนโลยี และวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

3) แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว

ปัจจุบันได้มีความพยายามของทุกๆ ประเทศในการที่จะสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนา การอนุรักษ์ และการเสริมสร้างระบบประชาธิปไตยในระดับพื้นฐาน ซึ่งก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อ การพัฒนาการท่องเที่ยวใน 3 ด้าน คือ

3.1) กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ธรรมชาติ ที่มีขอบข่าย กว้างขวางไปทั่วโลก ทั้งในแง่การอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่นจนถึงการอนุรักษ์ ป้องกัน และแก้ไข วิกฤตการณ์ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศ เพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพ

3.2) กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยว ในด้านการศึกษาเรียนรู้หรือมี ประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นความต้องการที่มีมากขึ้นใน หมุ่ นักท่องเที่ยวและในทุกส่วนของสังคม เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ และความตระหนักใน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3.3) กระแสความต้องการพัฒนาดิน โดยการใช้มีส่วนร่วมของประชาชนที่มาจากรากหญ้า (ประชาชนพื้นฐาน) อันจะเป็นหลักประกันที่จะให้การพัฒนาที่มีทิศทางที่ถูกต้องมีการกระจายรายได้ ที่มีเหมาะสม เป็นไปตามความต้องการของผู้อยู่ในพื้นที่มากขึ้น

จากกระแสดังกล่าวทำให้เกิดแนวความคิดของการพัฒนาในทิศทางที่ยั่งยืน ซึ่งมีผลต่อการ พัฒนาการท่องเที่ยวโดยตรง และต่อระบบการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นทางเลือกใหม่ของ การท่องเที่ยว เพื่อมาทดแทนหรือแข่งขันกับการท่องเที่ยวตามประเพณีนิยม หรือแบบทั่วไป เป็นการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งจำเป็นต้องมีการจัดการที่แตกต่างไป จากการท่องเที่ยวแบบทั่วไป

ในปัจจุบันได้เกิดภาวะการแย่งชิงทรัพยากร ซึ่งนำไปสู่การเผชิญหน้าระหว่างฝ่ายต่างๆ เช่น การเผชิญหน้าระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน หรือชาวบ้านกับรัฐ หรือนายทุนในระดับท้องถิ่น การผลักดันต่อสู้ของนักวิชาการ นักอนุรักษ์ นักพัฒนา และพลังทางการเมือง เพื่อให้เกิดทางออกของ นโยบาย กฎหมาย และพระราชบัญญัติ ที่สอดคล้องต่อแต่ละฝ่าย ทั้งของฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายนายทุนที่ ต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ในรูปสัมปทาน ตลอดจนฝ่ายนักอนุรักษ์นักพัฒนา และนักวิชาการ ทั่วไป จึงมีแนวคิดที่จะประสานความคิดริเริ่มและการจัดการของทั้งสองฝ่ายเข้าด้วยกัน โดยตอบสนอง ต่อประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

ในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ ได้มีผู้เสนอว่า (วรรณพร วณิชชานุกร, 2540) ควรจะมีรูปแบบการบริหารใน 2 ระดับ คือ ระดับแนวนอน ซึ่ง ประกอบด้วยหน่วยงานต่างๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้อง และระดับแนวตั้ง คือ หน่วยงานของรัฐในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น รวมทั้งองค์กรที่ไม่ใช่ของรัฐบาล แต่มีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแทน

ปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวม และสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร แรงงาน ความรู้ ตามอำนาจของผู้คน ในท้องถิ่นได้ ซึ่งการบริหารดำเนินงานครอบคลุมในเรื่องต่างๆ เช่น

- ควบคุมบริหารงานให้เป็นไปตามแผนแม่บทที่วางไว้ในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง
- จัดให้มีคู่มือการดำเนินงานท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานทั้งของเจ้าหน้าที่ในภาครัฐและเอกชน
- มีการกำหนดมาตรฐานทางสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ได้ตามมาตรฐานนั้น
- มีการกำหนดดัชนีทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาแบบยั่งยืน
- ให้การศึกษาและฝึกอบรมบุคลากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

กล่าวโดยสรุป แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ควรผนึกเอาการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยอาศัยองค์กรท้องถิ่นเป็นเป้าหมายในการพัฒนา โดยจะต้องมีการผสมผสานเข้ากับพื้นที่และการปฏิบัติงานของหน่วยงานในระดับต่างๆ รวมทั้งภาคเอกชน ทั้งนี้รัฐจะต้องกระจายอำนาจ และบทบาทในการบริหารจัดการให้แก่องค์กรในระดับท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล รักษาทรัพยากรในพื้นที่มากขึ้นด้วย

2.1.4 การวางแผนพัฒนาและบริหารแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น

การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2547) เป็นการกำหนดกรอบแนวทางและทิศทางของการท่องเที่ยวที่ควรที่จะพัฒนา เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของแหล่งท่องเที่ยวและแนวโน้มของการท่องเที่ยว โดยจะมีการวิเคราะห์และกำหนดว่าแหล่งท่องเที่ยวใดบ้างที่มีศักยภาพและสามารถนำมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต่อไปได้

2.1.4.1 หลักการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องและการสำรวจภาคสนาม เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการวางแผนข้อมูลเนื่องจากความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จะส่งผลกระทบต่อความถูกต้องและแม่นยำของการวิเคราะห์ข้อมูล และความถูกต้องและมีประสิทธิภาพของแผนกลยุทธ์การท่องเที่ยวได้ ซึ่งต้องทำการรวบรวมข้อมูลในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 สภาพพื้นฐานทั่วไปของพื้นที่ เช่น ที่ตั้ง สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ จำนวนประชากร รายได้ต่อหัวของประชากร โครงสร้างเศรษฐกิจ อาชีพพื้นฐานของประชากร ลักษณะสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี การละเล่น เป็นต้น

1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ได้แก่ ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมงาน ประเพณี เอกลักษณ์ท้องถิ่น และสินค้าที่ระลึก

1.3 ข้อมูลด้านตลาดการท่องเที่ยว ได้แก่ จำนวนและที่มาของนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจ การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวใช้ในการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง เป็นต้น

1.4 ความพร้อมด้านการท่องเที่ยว เป็นข้อมูลด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในด้านเส้นทางและโครงการคมนาคมต่างๆ เช่น เส้นทางรถยนต์ ตารางเวลารถไฟ ตารางเวลารถโดยสารประจำทาง สนามบิน ตารางการบิน ฯลฯ และโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบการสื่อสาร ไฟฟ้า น้ำประปา รวมถึงความพร้อมของเมือง เช่น ร้านอาหาร ร้านค้า ธนาคาร ธุรกิจรถยนต์ให้เช่า ที่พักแรมรูปแบบต่างๆ เป็นต้น

2) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนแรก จัดข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ออกเป็นหมวดหมู่ ซึ่งอาจจัดในรูปแบบตาราง แผนภูมิ แผนที่ หรือการเขียนบรรยาย แต่วิธีหลังสุดมักไม่นิยม เนื่องจากทั้งผู้วิเคราะห์และผู้อ่านอาจเห็นภาพได้ไม่ชัดเจน

ขั้นตอนที่สอง เป็นการสรุปผลจากการรวบรวมข้อมูลในด้านต่างๆ โดยพิจารณาในทุกด้าน เช่น ภาพรวมของพื้นที่ในด้านต่างๆ การกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมของการท่องเที่ยวในแหล่งนั้น และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

ขั้นตอนที่สาม หลังจากเปรียบเทียบแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดแล้วจึงทำการให้คะแนนแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะพิจารณาไปที่ละเอียดปัจจัย โดยใช้คะแนนเป็นเกณฑ์ในการประเมินแหล่งท่องเที่ยวใดมีศักยภาพสูงก็จะได้สูงสุด 3 คะแนน หากแหล่งท่องเที่ยวใดมีศักยภาพรองลงมาก็จะได้ 2 คะแนน และต่ำที่สุด 1 คะแนน เป็นต้น

จากนั้นจึงทำการจัดกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และความน่าประทับใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้น เพื่อจะทราบถึงการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยว จะได้นำมาวางแผนในการพัฒนาต่อไป พร้อมทั้งพิจารณาปัจจัยอย่างอื่นประกอบด้วย เช่น แหล่งท่องเที่ยวนั้นควรรองรับนักท่องเที่ยวประเภทใด ควรมีการพักแรมค้างคืนหรือไม่ การคมนาคมที่เหมาะสมที่สุดควรเป็นรูปแบบใด เป็นต้น

3) การกำหนดปัญหา ข้อได้เปรียบ และข้อเสียเปรียบของพื้นที่ จะได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ และอีกส่วนหนึ่งจะได้จากการที่ผู้วางแผนออกสำรวจแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ และได้พูดคุยกับชาวบ้านรอบๆ บริเวณ เพื่อให้ทราบถึงความรู้สึกหรือความต้องการของคนท้องถิ่นที่มีต่อนักท่องเที่ยว ซึ่งการกำหนดปัญหานั้นมีเกณฑ์ในการพิจารณา 5 ประการ

3.1) ขนาดของปัญหา พิจารณาว่าปัญหานั้นมีขนาดใหญ่หรือปัญหาปลีกย่อย

3.2) ความร้ายแรงของปัญหา ปัญหานั้นเป็นปัญหารุนแรงหรือมีผลกระทบต่อปัญหาอื่นอีกหรือไม่

3.3) ความเร่งด่วนของปัญหา พิจารณาว่าปัญหานั้นเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องการแก้ไขหรือไม่ เพียงใด

3.4) ขนาดของกลุ่มหรือพื้นที่ที่มีปัญหา พิจารณาว่าปัญหานั้นเกิดขึ้นเฉพาะในพื้นที่ใด โดยเฉพาะหรือกับกลุ่มคนใดโดยเฉพาะหรือเกิดขึ้น โดยทั่วไป

3.5) การยอมรับปัญหาบางครั้งปัญหาบางอย่างผู้วางแผนเห็นว่าเป็นปัญหา ชาวท้องถิ่นเอง อาจเห็นว่าไม่เป็นปัญหา เช่น การตัดไม้บริเวณน้ำตก ชาวบ้านคิดว่าไม่เป็นผลอะไรต่อความสวยงามของน้ำตก แต่ในความเป็นจริงจะมีผลต่อปริมาณน้ำอย่างมาก เป็นต้น

การพิจารณาถึงความได้เปรียบ/เสียเปรียบด้านการท่องเที่ยว นั้น เป็นการนำเอาจุดเด่นและจุดด้อยของตัวเองไปเปรียบเทียบกับจุดเด่นจุดด้อยของผู้อื่น โดยพิจารณาในส่วนรวมว่าด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์ไปแล้วนั้นสามารถจะแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวหลักที่มีชื่อเสียงได้หรือไม่ ได้เปรียบหรือเสียเปรียบแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ อย่างไร ทั้งในแง่ความพร้อม ด้านการท่องเที่ยวตัวแหล่งท่องเที่ยวเอง

4) การกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายและวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยว การกำหนดนโยบายคือการตอบคำถามว่า จะทำอะไร ในการพัฒนาการท่องเที่ยว แต่จะไม่ระบุในรายละเอียด จะบอกเพียงกรอบกว้างๆ เพื่อให้ผู้นำแผนไปปฏิบัติได้เลือกทำในรายละเอียดของกรอบนั้น เช่น กำหนดนโยบายว่า จะส่งเสริมธุรกิจเอกชนลงทุนด้านธุรกิจท่องเที่ยว จะอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว หรือจะปรับปรุงที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน เป็นต้น

วัตถุประสงค์ หมายถึง ความมุ่งหมายที่ต้องการ หรือผลที่ต้องการจะให้เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากนโยบายต่างๆ เหล่านั้น เพื่ออะไร นั่นเอง เช่น ตั้งนโยบายว่าจะปรับปรุงที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน ก็เนื่องจากมีวัตถุประสงค์เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวพักค้างแรมในตัวจังหวัด เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีอัตราวันพักเฉลี่ยนานวันขึ้น หรือเพื่อชักจูงให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายเงินมากขึ้น เป็นต้น

เป้าหมาย หมายถึง ความต้องการหรือผลที่ต้องการจะให้เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากนโยบายเช่นกัน มองเผินๆ เป้าหมายและวัตถุประสงค์เป็นผลที่ค่อนข้างจะจับต้องยาก ฉะนั้นจึงต้องอาศัยการตั้งเป้าหมายเป็นเครื่องทดสอบ หรือเครื่องวัดว่าผลงานที่ได้ทำหรือกำลังทำเป็นไปตามนโยบายที่วางไว้ได้หรือไม่ ฉะนั้นเป้าหมายคือการถอดวัตถุประสงค์ซึ่งได้รับการกำหนดขึ้นแบบนามธรรมออกมาเป็นผลที่ได้รับการกำหนดในลักษณะของรูปธรรม

5) การกำหนดแผนงานและโครงการ จะมีลักษณะการกำหนด ดังนี้

5.1) มีการกำหนดโครงการระยะสั้นและระยะยาว โครงการระยะสั้นจะเป็นโครงการในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง การลงทุนต่ำและให้ผลในระยะสั้น หรือเป็นโครงการที่มีความจำเป็นเร่งด่วน สำหรับโครงการระยะยาวเป็นโครงการที่ลงทุนสูงให้ผลระยะยาว

5.2) กำหนดมาตรฐานประเภท เช่น ถนน ที่จอดรถ น้ำประปา ไฟฟ้า การสื่อสาร สิ่งอำนวยความสะดวก ให้พอเพียงกับความต้องการและได้มาตรฐานพอสมควร

5.3) จัดรูปแบบการใช้พื้นที่การพัฒนาให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงในอนาคตด้วย

5.4) เพิ่มพูนคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวในด้านอนุรักษ์และปรับปรุงให้ดีขึ้นขั้นตอนทั้ง 5 นี้ ในความเป็นจริงมิได้แยกจากกัน โดยเด็ดขาด แต่จะสอดคล้องสัมพันธ์กันเกี่ยวเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ แต่เหตุที่แยกเป็น 5 ขั้นตอน ก็เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การเข้าใจนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามความเข้มข้นหรือรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนจะไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับของการวางแผนสามารถแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ

1) ระดับการสำรวจเบื้องต้น (Preliminary Survey หรือ Identified Survey) เป็นพื้นฐานของการวางแผนมีเป้าหมายในการเข้าไปศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะในประเด็นที่สำคัญ หรือปัญหาที่เด่นชัด มุ่งในการที่จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือการพัฒนาขนาดเล็กในระยะสั้น ซึ่งเป็นไปได้ภายใต้เงื่อนไขกฎหมาย การบริหารและงบประมาณที่มีอยู่ และนำมาประมวลวิเคราะห์เพื่อการศึกษาและพัฒนา ในขั้นต่อไป

2) ระดับการศึกษาเบื้องต้น (Preliminary Study) เป็นการศึกษาในระดับถัดจากการสำรวจเบื้องต้น เป็นการศึกษาแบบผสมผสานในทุกๆ สาขาทั้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านตลาดการท่องเที่ยว เศรษฐกิจและสังคม ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และทางด้านสิ่งแวดล้อม แต่เป็นไปในลักษณะกว้างๆ โดยสังเขป เพื่อจะพิจารณาถึงความเป็นได้ โอกาสและทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยว นั้นๆ ต่อไป

3) ระดับการจัดทำแผนหลัก (Master Plan) เป็นการศึกษาและจัดทำแผนอย่างผสมผสาน (Integrated Planning) ในทุกๆ สาขาเช่นเดียวกับการศึกษาเบื้องต้น โดยมีการศึกษาและวิเคราะห์อย่างละเอียด และมีการกำหนดแผนหลักและโครงการที่จะต้องมีการจัดทำ ตลอดจนเสนอแนะกลยุทธ์และแนวทางในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่ได้วางไว้ หน่วยงานในระดับนี้จะอาศัยข้อมูลและการวิเคราะห์จากสองระดับแรกเป็นพื้นฐาน และจะเน้นหนักที่การกำหนดปัญหา ข้อได้เปรียบด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่และการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ แนวทางการพัฒนากลยุทธ์ในการดำเนินการ และโครงการที่ควรจะทำ

4) ระดับการศึกษาความเหมาะสม (Feasibility Study) เป็นการศึกษาสืบเนื่องในรายละเอียดของโครงการต่างๆ ที่ได้มีการกำหนดไว้ในการจัดทำแผนหลัก เช่น การพัฒนาทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว การปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ หน่วยงานในระดับนี้จึงเน้นหนักในขั้นตอนที่ 5 เรื่องของแผนงานและโครงการที่จะจัดทำ เนื่องจากจะต้องวิเคราะห์โครงการต่างๆ

ทางด้านเศรษฐกิจ การเงิน เทคนิค การบริหาร การตลาด เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ และเสนอผู้ทางที่เหมาะสมในการดำเนินโครงการนั้นๆ ต่อไป

2.1.4.2 แนวทางในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การวางแผนเป็นกระบวนการกำหนดวิธีการทำงานไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีระยะเวลา และปัจจัยการบริหารจัดการอื่นๆ เข้ามาเป็นส่วนประกอบ การวางแผนอาจจะมองเป็นภาพรวมหรือเป็นกิจกรรมเฉพาะด้านก็ได้ เช่น ถ้ามองในภาพรวมจะครอบคลุมตั้งแต่การสำรวจ การกำหนดทิศทาง การประสานงาน การดำเนินการ จัดงบประมาณ ติดตาม ประเมินผล และรายงาน ถ้ามองในภาพกิจกรรมเฉพาะด้าน ก็อาจจะเป็นเรื่องของระยะเวลา เช่น แผนระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว หรือเฉพาะประเด็น เช่น การวางแผนประชาสัมพันธ์ แผนการสำรวจ แผนการบริหาร และจัดการ แผนปรับปรุงและพัฒนา และแผนการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจะมีการกำหนดเป้าหมายของการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบ ในฐานะเป็นเจ้าของพื้นที่ที่มีบุคคลหรือหน่วยงานอื่นๆ มาเกี่ยวข้องในฐานะเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน ผู้ประกอบธุรกิจกับแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และผู้ให้การสนับสนุนเป้าหมายที่ควรกำหนดอาจจะมียหลายเป้าหมาย แต่โดยภาพรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจะพิจารณาได้ 2 แนวทาง คือ

1) เป้าหมายเพื่อปรับปรุงและพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นการกำหนดทิศทางที่ใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น หรือแหล่งท่องเที่ยวที่จะสร้าง หรือปรับปรุงขึ้นมาใหม่ โดยรักษาเอกลักษณ์ให้สัมพันธ์กับความเจริญทางเศรษฐกิจและรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวนั้นไว้ให้คนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ต่อไป ให้มีปัญหาน้อยที่สุดทั้งในด้านสังคม ธรรมชาติ เศรษฐกิจ และข้อขัดแย้งต่างๆ

2) เป้าหมายเพื่อพัฒนาปรับปรุงอย่างรัดกุม โดยมีการเข้มงวด ควบคุม ตรวจสอบการเติบโตหรือขยายตัวของแหล่งท่องเที่ยวนั้นภายใต้เงื่อนไขการรักษาสภาพแวดล้อมในขอบเขตที่จำเป็นสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยว

2.1.4.3 การกำหนดแนวทางการวางแผนการพัฒนา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดขั้นตอนง่ายๆ ที่ไม่ซับซ้อนในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนา ซึ่งในที่นี้ได้เสนอขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1) สร้างความรู้สึกในการมีส่วนร่วม ถ้าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นแกนนำในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาแหล่ง

1.1) การพัฒนาและการปรับปรุงองค์ประกอบต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวจะมีผลกระทบต่อ การดำเนินงานธุรกิจ วิธีการดำเนินชีวิตของบุคคลในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว กระจายออกไปเป็นวงกว้าง และอาจมีผลในเชิงลึกต่อระบบนิเวศวิทยา และพฤติกรรมของคนในบริเวณดังกล่าว

1.2) การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้บุคคลและหน่วยงานเกี่ยวข้องได้มีโอกาสเรียนรู้ ร่วมกันในการสำรวจ ค้นหาปัญหา หาแนวทางแก้ไข วางแผน วางโครงการ จัดกิจกรรม แบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบและผลประโยชน์ระหว่างกัน ช่วยติดตามประเมินผล และปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องก็จะพัฒนาเพิ่มความรู้สึกแห่งการเป็นเจ้าของทรัพยากรแหล่ง ท่องเที่ยวร่วมกัน และรักษาไว้เป็นแหล่งทำกินของชุมชนและประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน

1.3) การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ให้โอกาสแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานและร่วมตัดสินใจในขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ การสำรวจแหล่งท่องเที่ยว การวางแผน การ ดำเนินงานและการจัดการ การติดตามและประเมินผล และการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

การมีส่วนร่วมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการปรับปรุงและพัฒนา-แหล่งท่องเที่ยว นั้น อาจมีได้ 3 ระดับ คือ

1.3.1) เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยการให้อย่างเดียว เช่น สำนักงานจังหวัดช่วยงบประมาณการ จัดประชุม สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจัดทำถนน องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดงบประมาณสร้าง อาคารร้านค้า ดำรงจัดกำลังมาดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและประชาชนจัดกลุ่มร่วมแห่ ขบวนในงานประเพณี เช่น ประเพณีชักพระ ประเพณีสงกรานต์ ไหลเรือไฟ และเผาเทียนเล่นไฟ

1.3.2) ระดับสูงขึ้นเป็นการรวมตัวของประชาชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นกลุ่มหรือ คณะทำงานร่วมกัน เช่น การรวมกลุ่มของประชาชนพื้นฟูภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว การดูแลรักษา ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว การรวมกลุ่มรับจ้างจัดการสัมภาระขึ้นภูเขาให้นักเดินเขาเป็นต้น

1.3.3) ระดับประชาชน เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ เอกชน และโดยเฉพาะบุคคลที่อาศัย อยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ตระหนักว่าจะต้องร่วมมือกันดูแลจัดการแหล่งเที่ยวนั้นให้ดี เพราะ แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวมีผลต่อการดำรงชีวิตของพวกเขา วิธีการทำงานขององค์กรและการพัฒนาของ ส่วนรวมทั้งปัจจุบันและอนาคต

2) ส่งเสริมการรวมตัวและจัดตั้งองค์กรร่วม จากการสำรวจวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2541 พบว่า ไม่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้จัดการแหล่ง ท่องเที่ยวโดยลำพัง มักอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนต่างๆ เช่น

2.1) ประเภทธรรมชาติ ที่เป็นป่า เขาและชายหาด มักอยู่ภายใต้การดูแลของกรมป่าไม้ กรมเจ้าท่า กรมประมง และบางแห่งวัดดูแลครองครองอยู่

2.2) โบราณสถานประวัติศาสตร์ มักอยู่ภายใต้การจัดการหรือดูแลของกรมศิลปากร องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล กองทัพบก กองทัพอากาศ กองทัพเรือ หรือกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน และต่างก็มีบทบาทหน้าที่ซ้ำซ้อนกัน ทั้งกฎหมาย อำนาจ และหน้าที่

2.3) ประเภทศิลปะ วัฒนธรรม และหัตถกรรม อาจอยู่ภายใต้การดูแลสนับสนุนของเอกชน ผู้ได้ลงทุนมาก่อน หรืองานประเพณีบางอย่างก็มักอยู่ในหน้าที่และความรับผิดชอบของทางราชการระดับจังหวัดที่จัดขึ้นมาปีละครั้ง เป็นต้น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจำเป็นต้องดำเนินการดังนี้

2.3.1) กำหนดแนวทางการดำเนินการในแต่ละปีงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ/ป่าเขา โบราณสถาน ประวัติศาสตร์ หรือศิลปะ วัฒนธรรม และหัตถกรรมในพื้นที่ของตน

2.3.2) กำหนดให้มีการส่งเสริมและจัดตั้งองค์กร โดยทำการประสานงานอย่างไม่เป็นทางการและเป็นทางการกับผู้เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมดังกล่าว

การประสานงานเป็นการสร้างความมั่นใจและความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่ผู้ร่วมประสานงานกำหนดขึ้นร่วมกันและให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม โดยอาจดำเนินการได้ทั้งอย่างไม่เป็นทางการ และเป็นทางการในลักษณะต่างๆ เช่น

- การพูดคุยเพื่อทำการสร้างความเข้าใจในกิจกรรมหรือแผนงานและเป้าหมาย
- การประชุมหรือปรึกษาหารือกัน
- การประชุมเชิงปฏิบัติการ
- การใช้หนังสือราชการ/จดหมายติดต่อระหว่างคู่ประสานงานหลังจากได้ทำการปรึกษาอย่างไม่เป็นทางการหรือทำความเข้าใจในงานมาก่อนแล้ว

การประสานงานในที่นี้ อาจแบ่งได้เป็น 2 ชนิดคือ การประสานงานภายในพื้นที่รับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในกิจกรรมที่จะดำเนินการ และการประสานงานระหว่างพื้นที่ โดยต้องประสานกับหน่วยงานต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อประชาสัมพันธ์ระยะยาว และระยะสั้นเฉพาะกิจกรรม วัด ธรรมเนียมหมู่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อขอความร่วมมือในการจัดขบวนแห่ จัดกิจกรรมเฉลิมฉลอง ตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ สถานีวิทย์กระจายเสียง และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เพื่อการประชาสัมพันธ์ และร้านค้า บริษัท องค์กรเอกชน และหน่วยงานราชการ เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณ สิ่งของ กำลังคน และความร่วมมือด้านต่างๆ เป็นต้น

1) ตั้งคณะทำงานร่วมเพื่อการวางแผน ปรับปรุง และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

2) ดำรวจให้ชัดเจนและแยกประเภทแหล่งท่องเที่ยว จำแนกบุคคลและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวนั้น เช่น นักธุรกิจ ผู้นำกลุ่ม หน่วยงานราชการ ที่รับผิดชอบตามกฎหมาย

3) คณะทำงานร่วมเพื่อวางแผน จัดประชุมกลุ่มคนและองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว นั้น เพื่อทำการศึกษาเรื่องต่างๆ ได้แก่ สภาพปัจจุบันและสาเหตุของปัญหาทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวถึงความทรุดโทรม ความสะอาด ปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และระบบการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในการ โฆษณา ประชาสัมพันธ์ เส้นทางเดินทาง แหล่งที่พักผ่อน สถานที่จอดรถ การจำหน่ายของที่ระลึก และอาหาร ตลอดจนสภาพความยุติธรรมในการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างผู้เกี่ยวข้อง การไม่เอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว

3) กำหนดแผนที่จะทำการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว แผนงานที่ควรกำหนดเพื่อพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว ควรมองในลักษณะภาพรวมที่มีองค์ประกอบสัมพันธ์และเอื้อต่อกัน ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจะกำหนดแผนงาน ดังนี้

- 3.1) แผนงานอนุรักษ์และปรับปรุงทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
- 3.2) แผนงานป้องกันทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
- 3.3) แผนงานส่งเสริมนันทนาการและการท่องเที่ยว
- 3.4) แผนงานการบริหารงานและพัฒนาบุคลากร และองค์กร
- 3.5) แผนงานด้านการศึกษา วิจัยอย่างมีส่วนร่วม
- 3.6) แผนงานด้านมวลชนสัมพันธ์
- 3.7) แผนงานติดตามประเมินผลและรายงาน

4) วางแผนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การทำงานด้านการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวอันเป็นสมบัติของท้องถิ่นและของประเทศ โดยมีได้เป็นของคนใดคนหนึ่งเป็นการเฉพาะ นั้น จำเป็นต้องอาศัยการวางแผนแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งชาวบ้านในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวแห่งนั้นร่วมกันตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรและวางแผนดำเนินกิจกรรมให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยควรดำเนินการดังนี้

- 4.1) ระบุปัญหา
- 4.2) การตั้งเป้าหมายและจุดประสงค์
- 4.3) การกำหนดทรัพยากรการท่องเที่ยว
- 4.4) การเตรียมแผนปฏิบัติ
- 4.5) การวางแผนงบประมาณ
- 4.6) การวางแผนติดตามประเมินผลและรายงาน

2.1.4.3 การวิเคราะห์ SWOT แหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น (SWOT Analysis)

การวิเคราะห์ SWOT จะหมายถึงการวิเคราะห์ศักยภาพของท่องเที่ยวท้องถิ่น เพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อนโดยเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ และการวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคของ

สภาพแวดล้อมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยรวมที่อยู่เหนือการดำเนินงานของท้องถิ่นการวิเคราะห์ SWOT จะช่วยผู้บริหารสามารถพัฒนาแผนกลยุทธ์ขององค์กรโดยอาศัยข้อมูลที่ได้รวบรวมและทำการวิเคราะห์ ซึ่งปัจจัยที่จะช่วยให้องค์กรสามารถบรรลุความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ได้คือการใช้ประโยชน์จากจุดแข็งของแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น และ โอกาสสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด และพยายามลดจุดอ่อนของแหล่งท่องเที่ยวให้มากที่สุด และพยายามหลีกเลี่ยงอุปสรรคที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงานของแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มากที่สุด

จุดแข็ง (Strength) คือ สภาวะที่แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพที่เหนือกว่าแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ โดยเปรียบเทียบ พิจารณาในด้านทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ บุคลากร และการบริหารที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความได้เปรียบทางการแข่งขันเหนือกว่าแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

จุดอ่อน (Weakness) คือ สภาวะที่เป็นข้อเสียเปรียบแหล่งท่องเที่ยวอื่น เป็นจุดที่แหล่งท่องเที่ยวด้อยกว่าแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น อาจจะเป็นการขาดทักษะหรือทรัพยากรจำเป็น ภาพพจน์ที่ไม่ดีในสายตาของนักท่องเที่ยว ขาดเครื่องมือ/อุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวก ทำเลที่ไม่เหมาะสม การเดินทางไม่สะดวกกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย หรือผู้บริหารและดำเนินการมีความสามารถเชิงกลยุทธ์และการดำเนินงานไม่เพียงพอ เป็นต้น

โอกาส(Opportunities) คือสภาวะแวดล้อมที่นอกเหนือจากศักยภาพการดำเนินงานของแหล่งท่องเที่ยว และสามารถเอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานของแหล่งท่องเที่ยวในขณะนี้หรือในอนาคต เช่น การเปลี่ยนแปลงของกฎหมายที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความได้เปรียบเหนือแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ แนวโน้มการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่หันมานิยมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่อการจัดการธุรกิจท่องเที่ยว การลงทุนของธุรกิจเอกชนในแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

อุปสรรค (Treats) คือ สภาวะแวดล้อมภายนอกที่อยู่เหนือการควบคุมของการดำเนินงานของแหล่งท่องเที่ยวที่ขัดขวางหรือไม่เอื้ออำนวยต่อแหล่งท่องเที่ยว จนก่อให้เกิดเป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน เช่น จำนวนของนักท่องเที่ยวลดลง การเกิดอุบัติเหตุทางธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ความนิยมของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป เป็นต้น

2.1.4.4 TOWS Matrix เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ โดยอาศัยข้อมูลจากการวิเคราะห์ SWOT มาใส่ลงในตาราง เพื่อมองหากกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ช่องที่ 1 กลยุทธ์ SO

เป็นแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ที่เกิดจากศักยภาพที่เข้มแข็งของแหล่งท่องเที่ยวเข้ามาพัฒนาโดยใช้โอกาสจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่เกิดขึ้นในการสร้างข้อได้เปรียบ

ช่องที่ 2 กลยุทธ์ WO

เป็นแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ที่เกิดจากการมองเห็น โอกาสที่เกิดขึ้น และพยายามลดจุดอ่อน เพื่อให้สามารถสร้างแนวทางในการดำเนินงานที่เข้มแข็งขึ้นได้

ช่องที่ 3 กลยุทธ์ ST

เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์โดยการใช้จุดแข็งในการหลีกเลี่ยงอุปสรรค

ช่องที่ 4 กลยุทธ์ WT

เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์โดยพยายามที่จะแก้ไขจุดอ่อนและหลีกเลี่ยงอุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างให้เกิดความเข้มแข็งทางการแข่งขัน

2.1.4.5 วิเคราะห์สภาพแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น

การวิเคราะห์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อประเมินศักยภาพและจัดระดับทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2547) หมายถึงการวิเคราะห์ หากจุดเด่นที่มีเอกลักษณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยว เพื่อจะได้วิเคราะห์ความเหมาะสมต่อการกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว

1) การสำรวจข้อมูล ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ผู้ที่รับผิดชอบควรเริ่มต้นด้วยการสำรวจข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อประกอบการตัดสินใจในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ว่ามีทรัพยากรการท่องเที่ยวอะไรบ้าง เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทใดและมีสภาพเป็นอย่างไร

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ได้จากการสำรวจมีคุณลักษณะ และความเหมาะสมที่แตกต่างกันตามศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งที่มีความเหมาะสมสูงสุดจึงควรได้รับการจัดการที่ถูกวิธีส่วนแหล่งที่มีความเหมาะสมน้อยควรได้รับการพิจารณาในด้านรูปแบบและการจัดการ ที่ทำให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว และมีการจัดการที่สามารถเอื้อประโยชน์และตอบสนองความต้องการโดยรวมของประเทศ

2) การประเมินศักยภาพ โดยการจัดระดับของทรัพยากรภายในแหล่งท่องเที่ยว สามารถใช้วิธีการเดียวกันกับการประเมินผลการศึกษาในชั้นเรียน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญดังนี้

2.1) การกำหนดตัวชี้วัด เป็นการกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินในแต่ละด้าน เพื่อพิจารณาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยกำหนดระดับการให้คะแนน 4-0 จากมากที่สุดถึงน้อยที่สุด ตัวอย่างต่อไปนี้

2.1.1) ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการพิจารณาสภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว ความเกี่ยวเนื่องของระบบนิเวศในพื้นที่ โอกาสในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น กำหนดให้แหล่งธรรมชาติหรือวัฒนธรรมที่สมบูรณ์ ได้คะแนนเท่ากับ 4 และแหล่งท่องเที่ยวที่มีการปรับปรุงแก้ไขสภาพของพื้นที่ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวได้เล็กน้อย ได้คะแนน 2 เป็นต้น

2.2.2) ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการพิจารณาจากสภาพโดยทั่วไปใน 3 ปัจจัยคือ ระบบนิเวศภายในแหล่งท่องเที่ยว ความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ และการมีองค์ประกอบที่หลากหลาย เช่น มีแหล่งโบราณสถานในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีความเหมาะสมของทรัพยากรในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวได้ 4 คะแนน เป็นต้น

2.2) ประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว การประเมินศักยภาพเป็นการเพิ่มค่าน้ำหนักแหล่งท่องเที่ยวตามน้ำหนักความสำคัญ โดยกำหนดค่าน้ำหนักเป็น 3-1 จากสูงสุดถึงน้อยสุดเช่น

ตัวชี้วัดที่ 1 ชนิดของแหล่งท่องเที่ยวมีน้ำหนัก 3

ตัวชี้วัดที่ 2.1 สภาพทางระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวมีน้ำหนัก 3

ตัวชี้วัดที่ 2.2 ความโดดเด่น มีน้ำหนัก 2

ตัวชี้วัดที่ 2.3 การมีองค์ประกอบด้านอื่น มีน้ำหนัก 1

เมื่อให้ค่าน้ำหนักคูณคะแนนสูงสุด (4) ไปจนถึงคะแนนต่ำสุด (0)

แหล่งท่องเที่ยวต่างๆจะมีโอกาสได้คะแนนรวมสูงสุด 36 คะแนน ($4 \times 3 + 4 \times 3 + 4 \times 2 + 4 \times 1$) และคะแนนต่ำสุด 0 ซึ่งจะสามารถแบ่งกลุ่มศักยภาพได้ 5 กลุ่ม หรือ 5 ระดับ คือ กลุ่ม ดีเยี่ยม ดี พอใช้ ไม่ดี แย่มาก

2.3) ประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว(Carrying Capacity) หมายถึง ปริมาณนักท่องเที่ยว รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยว และระดับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะสามารถรองรับได้ โดยไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว การลดลงของคุณภาพของประสบการณ์นักท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวควรจะได้รับจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ

2.4) การกำหนดเขตการใช้พื้นที่หรือเขตการจัดการในแหล่งท่องเที่ยว บริเวณแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจำเป็นต้องมีการกำหนดเขตการใช้พื้นที่เพื่อประโยชน์ต่างๆ หรือเพื่อการจัดการให้เหมาะสมตามสภาพและขนาดของทรัพยากรที่จะรองรับปริมาณนักท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น โดยสามารถป้องกันผลกระทบที่จะมีผลต่อระบบนิเวศโดยรวมด้วย โดยมีแนวทางการดำเนินการต่อไปนี้

2.4.1) การจัดให้มีเขตบริการหรือศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวและเป็นพื้นที่ราบมากพอจะจัดสิ่งอำนวยความสะดวกหรือบริเวณนอกเขตโบราณสถาน ศูนย์บริการ

นักท่องเที่ยวนำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการให้บริการข้อมูลและความรู้ แก่นักท่องเที่ยว โดยจัดทำโปรแกรมสื่อความหมาย อันจะเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว

2.4.2) การจัดเขตกิจกรรมการใช้ประโยชน์ของนักท่องเที่ยว ควรกำหนดไว้ในบริเวณพื้นที่ที่มีความหนาแน่นและไม่ประมาทจนเกินไปผลกระทบต่อระบบนิเวศหากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถานควรจำกัดอยู่ในเขตที่จะไม่ทำลายโบราณวัตถุสถาน การจัดเขตกิจกรรมใช้ประโยชน์ควรมีการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปใช้ประโยชน์ไม่ให้เกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ตลอดจนควบคุมไม่ให้นักท่องเที่ยว เส้นทาง ระยะเวลา และฤดูกาลในการใช้ประโยชน์รวมทั้งการกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่คอยตรวจตราดูแลพื้นที่ตลอดเวลาที่เปิด

2.4.3) การจัดเขตสงวนหรือบริเวณที่มีความเปราะบางด้านนิเวศ พื้นที่ที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ ควรจัดไว้เป็นเขตสงวนหรือเขตป่าเป่าที่จำเป็นต้องมีการควบคุมการใช้ประโยชน์อย่างเข้มงวดเพื่อรักษาสมดุลทางนิเวศ เช่น การไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าไปในป่าในฤดูกาลผสมพันธุ์ของสัตว์ป่า ตลอดจนการควบคุมไม่ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปใช้ในโบราณสถานที่มีสภาพเก่าแก่ และอาจหักพังได้ง่าย เป็นต้น

2.4.4) การควบคุมดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว การควบคุมดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเป็นการควบคุมพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางกายภาพให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมในพื้นที่ การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการมีระบบป้องกันและกำจัดมลภาวะที่เหมาะสม ได้แก่ มลภาวะทางเสียง ทางอากาศ ทางชีวภาพ ขยะมูลฝอย รวมถึงมลภาวะทางทัศนียภาพ หรือ บางคนเรียก ทัศนยะจาด กล่าวคือมีทัศนียภาพของสิ่งก่อสร้างใหม่ที่ขัดแย้งหรือไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเดิม เช่น การสร้างคอนโดมิเนียมในบริเวณเกาะ รัตนโกสินทร์ หรือการสร้างโรงแรมชายทะเลที่เป็นอาคารสูงไม่กลมกลืนกับชายหาด เป็นต้น

2.1.4.6 การบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว

มีแนวทางดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ให้ประชาชน/องค์กรท้องถิ่นเข้ามามีบทบาท ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม พัฒนา เฝ้าระวัง ป้องกันและการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว โดยให้มีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ รวมทั้งการสนับสนุน แผนงาน โครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การสนับสนุนการดำเนินการขององค์กรประชาชนอื่นๆ

2) ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มของประชาชน เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติของท้องถิ่น ตลอดจนดูแลและป้องกันการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติในระดับที่จะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

3) ให้องค์กรรัฐบาล เป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับระบบการท่องเที่ยว ความรู้ในการจัดการต่างๆ และประสานการทำงานกับผู้เกี่ยวข้องในชุมชน และให้อำนาจการกำกับดูแลและควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเป็นลำดับขั้น

4) จัดอบรมให้ความรู้ ในการมีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการนำความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้เพิ่มเติมอื่นๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

5) ส่งเสริมให้ประชาชน มีส่วนได้รับประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวของท้องถิ่น ของตนเองให้มากที่สุด โดยให้โอกาสประกอบธุรกิจบริการและทางอ้อมจากการพัฒนาระบบ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และบริเวณที่ต่อเนื่อง

6) ให้นำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหาแนวทางมาตรการเพื่อกำหนดช่องทางและโอกาสในการ จัดหาเงินทุนเพื่อดำเนินการบริหาร การจัดการ โครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ ธรรมชาติ รูปแบบต่างๆ เช่น จัดหางบประมาณ สหกรณ์ กองทุนหรือเงินกู้ที่มีเงื่อนไขเหมาะสม จูงใจ เน้นการประสานงานกับแหล่งเงินทุนหรือสถาบันการเงินต่างๆ

7) แนะนำให้ผู้ประกอบการนำเที่ยว ประสานงาน และร่วมดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมกับ ชุมชนท้องถิ่น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มากขึ้น

8) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นช่องทาง หนึ่งในการ แลกเปลี่ยนแนวคิดการสนับสนุนช่วยเหลือด้านวิชาการงบประมาณ บุคลากรใน การพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

9) จัดฝึกอบรมการเก็บข้อมูล การบริหารข้อมูลและใช้ประโยชน์ข้อมูลในการพัฒนา การวางแผน การจัดโครงการ และกิจกรรมเชิงรุก เพื่อให้สามารถตัดสินใจดำเนินการต่างๆ ได้อย่าง มีประสิทธิภาพ

2.1.5 การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติในปัจจุบัน ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ป่าไม้ หาดทราย ชายทะเล ไม่ว่าจะอยู่ในความรับผิดชอบดูแลของหน่วยงานใดก็ตามที่มีการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถ จัดการเพื่อให้มีการท่องเที่ยวได้มากมายมากกว่าหนึ่งรูปแบบการจัดการทรัพยากร ท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติเพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ ของนักท่องเที่ยวจำเป็นต้องคำนึงถึงการสงวน รักษา พื้นฟู ควบคุม ดูแลทรัพยากรเหล่านี้ให้คงสภาพดีที่สุดเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้นานที่สุด หรือตลอดไป

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการตอบสนองต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นด้วยการเพิ่มการพัฒนาในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนรูปแบบกิจกรรมต่างๆ เพื่อหวังผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติหลายแห่ง ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรม ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดการป้องกันปัญหาการควบคุม และมาตรการแก้ไขปัญหา สิ่งแวดล้อมมิได้รับการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพหรือขาดระบบการจัดการแบบยั่งยืน ดังนั้นทรัพยากรท่องเที่ยวจำเป็นต้องได้รับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย โดยมุ่งเน้นที่แหล่งกำเนิดมลพิษ ได้แก่ นักท่องเที่ยว กิจกรรมของนักท่องเที่ยว และการบริการการท่องเที่ยว

ในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีเจ้าของพื้นที่หรือผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลพื้นที่เป็นผู้รับผิดชอบหลัก โดยผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่างๆ ในสังคม องค์กรประชาชนต้องให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ รักษาสภาพไม่ทำลายหรือสร้างความเสียหายแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อให้มีการจัดการทรัพยากรอย่างถูกต้องเหมาะสมต่อขีดจำกัดของทรัพยากร-ธรรมชาติ ในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 2) พื่อให้นักท่องเที่ยว สามารถเข้าไปสัมผัสสภาพแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เพื่อความเพลิดเพลินผ่อนคลาย และเรียนรู้ถึงแก่นแท้ของทรัพยากรธรรมชาติ ได้อย่างกว้างขวาง โดยปราศจากการทำลายหรือทำความเสียหายแก่ทรัพยากร

แนวทางการดำเนินการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

- 1) การจัดแบ่งเขตจัดการ (Zoning) ภายในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเพื่อการใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่เหมาะสมตามสภาพของทรัพยากรและขนาดการรองรับต่อปริมาณและกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยจัดแบ่งตามความสำคัญของระบบนิเวศและกิจกรรมที่ ยอมรับได้
- 2) ประเมินขีดความสามารถในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและกำหนดปริมาณ การควบคุม และมาตรการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสม เพื่อป้องกันปัญหาความแออัด ความคับคั่ง มลพิษตกค้าง เสี่ยงรบกวน และการทำลายพันธุ์พืชและสัตว์
- 3) จัดให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีระบบ เช่น การจัดเก็บและกำจัดขยะ การบำบัดน้ำเสีย น้ำทิ้ง ภายในแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ขณะเดียวกันต้องมีการติดตามตรวจสอบการจัดการดังกล่าวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการจัดการ และการร่วมมือประสานงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น
- 4) ควบคุมการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวด้านการปลูกสร้างอาคารการปรับปรุงพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน ขนาดสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ การตกแต่งเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมองค์ประกอบทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องผสมผสานกลมกลืนกับธรรมชาติของพื้นที่ให้

มากที่สุด รวมทั้งต้องมีการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสิ่งปลูกสร้างและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง
 เกี่ยวกับสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ด้วย

5) ใช้มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ดูแล รักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของแหล่ง
 ท่องเที่ยวธรรมชาติ โดยเฉพาะในพื้นที่อนุรักษ์ที่มีกฎหมายเฉพาะคุ้มครอง หรือใช้กฎอื่นเสริมการ
 จัดการอย่างเข้มงวดตามระดับของการอนุรักษ์ รวมทั้งให้มีการประกาศเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อม
 เพิ่มขึ้น สำหรับพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบางแห่งที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปท่องเที่ยว
 จำเป็นต้องมีการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่แน่ชัด

6) ใช้มาตรการการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการควบคุมดูแลรักษาทรัพยากรและ
 สิ่งแวดล้อม ทั้งภายในเขตอนุรักษ์และนอกเขตอนุรักษ์ โดยการกำหนดบทบาท หน้าที่
 ความรับผิดชอบและเครื่องมือดำเนินการตามความเหมาะสม

7) ใช้หรือประยุกต์ใช้ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (EMS) ในการจัดการด้านการพัฒนา
 พื้นที่ท่องเที่ยวบริการ และกิจกรรมในพื้นที่ด้วยวิธีการที่เหมาะสมภายใต้ขอบเขตการจัดการระยะเวลา
 หรือกฎหมายที่รองรับ เช่น การศึกษาผลกระทบเบื้องต้น (IEE) การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม
 (EIA) การใช้ระบบคุณภาพ ISO 14000 เป็นต้น

8) จัดให้มีระบบสื่อความหมายในรูปแบบต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้
 ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งป้ายเตือนนักท่องเที่ยว ในส่วนของกิจกรรมที่อาจส่งผลกระทบต่อ
 สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยให้เป็นเครื่องมือที่จะสามารถปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ รักษา
 และ ดูแลทรัพยากร และทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืนต่อไป

2.2 แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาบุคลากร

2.2.1 ความหมายของการพัฒนาบุคลากร

2.2.2 ความแตกต่างระหว่างการฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา

2.2.3 ความหมายของการ “ฝึกอบรมและพัฒนา”

2.2.4 วัตถุประสงค์ของการพัฒนาบุคลากร และการฝึกอบรม

2.2.5 กระบวนการฝึกอบรมและพัฒนา

2.2.6 ปัญหาและข้อจำกัดของการฝึกอบรม

2.2.7 แนวความคิดในด้านการวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม

2.2.8 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

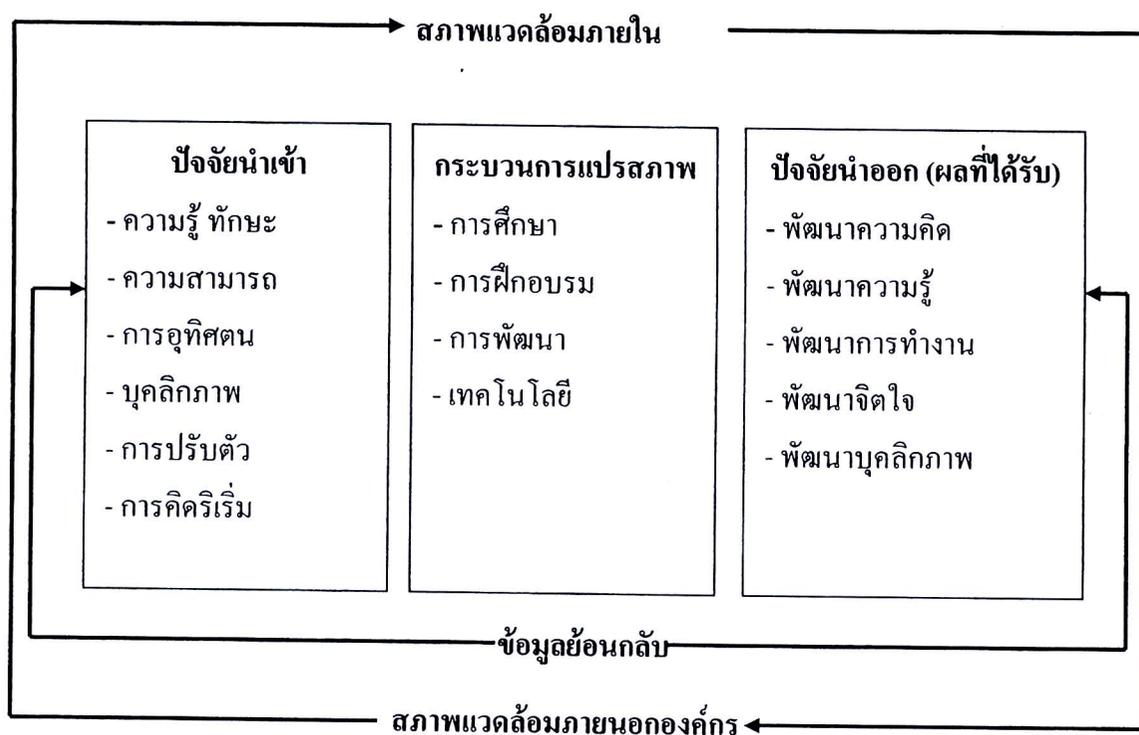
2.2.9 การประเมินผลการฝึกอบรม

2.2.10 วิธีการประเมินโครงการแบบ Kirkpatrick

2.2.1 ความหมายของการพัฒนาบุคลากร

ยงยุทธ เกษสาคร(2547) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคลากร (Personal Development) คือ กระบวนการที่จะเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และความสามารถ (Capacities) ของบุคคลในสังคมใดสังคมหนึ่งหรือในองค์กรใดองค์กรหนึ่ง

การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กรรมวิธีใหม่ที่จะเพิ่มพูนสมรรถภาพ ในการทำงานของ ผู้ปฏิบัติงานทั้งในด้านความคิด การกระทำ ความสามารถ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และบุคลิกภาพให้ มีความก้าวหน้า เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น และประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า การพัฒนาบุคคล จะครอบคลุมใน 3 เรื่อง ด้วยกันคือ การฝึกอบรม(Training) การศึกษา (Education) และการพัฒนา (Development) ซึ่งสามารถนำเสนอรูปแบบระบบการพัฒนาบุคคลในองค์กร ดัง แผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 ระบบการพัฒนาบุคลากรในองค์กร

2.2.2 ความแตกต่างระหว่างการฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา

กิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ การฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา ซึ่งทั้งสามกลุ่มนี้มีจุดเน้นที่ต่างกัน ดังนี้คือ

การฝึกอบรม เน้น ที่งาน ที่ดำเนินการในปัจจุบัน

การศึกษา เน้นที่ ตัวบุคคล เพื่อเตรียมความพร้อมในการทำงานในอนาคต

การพัฒนา เน้นที่ คนและงานหรือกิจกรรมขององค์กร ในอนาคต

นอกจากนี้ กิจกรรมทั้ง สามกลุ่ม ยังมีความแตกต่างกันในเรื่องอื่นๆ ได้แก่ การพิจารณาในเชิง เศรษฐกิจ การประเมินผล และอัตราเสี่ยง ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงความแตกต่างระหว่างการฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา

กิจกรรม	จุดเน้น	การพิจารณา เชิงเศรษฐกิจ	การประเมินผล	อัตราการเสี่ยง
การฝึกอบรม	งานปัจจุบันของ ผู้ดำรงตำแหน่ง ใช้งานได้ทันที	เป็นค่าใช้จ่าย	จากการปฏิบัติงาน ในปัจจุบัน	ต่ำ
การศึกษา	งานในอนาคตซึ่งแต่ละคนต้องเตรียม ศึกษาไว้	เป็นการลงทุน ระยะสั้น	จากการปฏิบัติงานที่ จะต้องทำในอนาคต	ปานกลาง
การพัฒนา	คนและงานหรือ กิจกรรมขององค์กร ในอนาคต	เป็นการลงทุน ระยะยาว	ทำได้ยากมาก	สูง

จากตารางข้างต้น สามารถขยายความได้ว่า**การฝึกอบรม(Training)** เป็นกิจกรรม การเรียนรู้ เฉพาะของบุคคล เพื่อที่จะปรับปรุงและเพิ่มพูนความรู้(Knowledge) ความเข้าใจ (Understanding) ทักษะ (Skill) และเจตคติ (Attitude) อันเหมาะสมจนสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม และเจตคติต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การศึกษา (Education) หมายถึง กิจกรรม ที่มีความมุ่งหมาย ในการที่จะเสริมสร้าง ความรู้ ความชำนาญ ค่านิยมทางศีลธรรม และความเข้าใจ ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เพื่อให้ ผู้รับการศึกษาสามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์ต่อสังคมได้ จุดเน้นของการจัดการศึกษา คือเตรียม ความพร้อมในการทำงานตามความต้องการขององค์กรในอนาคต การศึกษายังเกี่ยวข้องกับการทำงาน แต่จะแตกต่างจากการฝึกอบรม ที่การนำไปใช้ กล่าวคือ การฝึกอบรม เมื่ออบรมเสร็จจะสามารถ นำไปใช้ได้ทันที ส่วนการศึกษา เป็นการเตรียมไว้เพื่อใช้ในอนาคต เช่น การเตรียมบุคคลเพื่อการ เลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง หรือให้ทำงานในหน้าที่ใหม่ เนื่องจากการศึกษา เป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง ซึ่ง มีผลผูกพันระยะปานกลาง ดังนั้น การลงทุนจึงมีความเสี่ยง ระดับปานกลาง เพราะมีความเป็นไปได้ที่ บุคลากรที่ได้รับการศึกษาแล้วอาจจะไม่ทำงานอยู่กับองค์กรในอนาคต หรืออาจจะไม่สอดคล้องกับ ภาระงานหรือไม่สามารถสนองตอบกับตำแหน่งหน้าที่ในอนาคต จึงสามารถกล่าวสรุปได้ว่า การศึกษา เป็นการให้ความรู้อย่างกว้างๆ ในสาขาโดยทั่วไปเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ในสภาพแวดล้อมสามารถ

วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น และเป็นแนวทางที่จะเลือกประกอบอาชีพตามความรู้และความต้องการของตนเอง

การพัฒนา (Development) หมายถึง การดำเนินการด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อเพิ่มและขยายโลกทัศน์สำหรับการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตนทั้งในงานและในสังคมส่วนรวม ให้แก่บุคลากรซึ่งรวมถึงการมอบหมายงานพิเศษ การสอนงาน การให้คำปรึกษา แนะนำ การเป็นที่เลี้ยง การสับเปลี่ยนหมุนเวียนตำแหน่งงาน การจัดทัศนศึกษา ดูงาน (ศุภชัย ยาวะประภาส 2546) ซึ่งการพัฒนานั้น เป็นการมีผลกระทบต่อองค์กร และบุคลากร อาศัยการดำเนินการที่ใช้เวลาระยะยาวนาน และเชิงซ้ำ ทำให้การประเมินผลทำได้ยาก และมีโอกาสเสี่ยงต่อความผิดพลาด ล้มเหลว ค่อนข้างสูง

2.2.3 ความหมายของการ “ฝึกอบรมและพัฒนา”

นักวิชาการได้ให้คำนิยามของการฝึกอบรมและพัฒนาไว้มากมาย ดังนี้ House (1976) ให้คำนิยามของการฝึกอบรมและพัฒนา หมายถึง “ความพยายามใดๆ ก็ตามในอันที่จะพัฒนาหรือยกระดับผลการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน (Employee performance) ในปัจจุบันหรือในอนาคต โดยการเสริมเพิ่มขีดความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน (employee ability to perform) ผ่านทางการเรียนรู้ ซึ่งโดยปกติแล้ว กระทำโดยการปรับเปลี่ยนทัศนคติ (attitude) หรือเพิ่มพูนทักษะ (skills) และความรู้ (knowledge)”

สมชาติ กิจยรรยง (2539) ให้ความหมายของการฝึกอบรมและพัฒนาไว้ว่า “เป็นกระบวนการในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เสริมสร้างทักษะ และแลกเปลี่ยนทัศนคติที่มุ่งหวังไว้ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งอาจจะเป็นการเรียนการสอนในชั้นเรียนหรือในสถานที่ทำงานได้

สมคิด บางโม(2544) ให้ความหมายของการพัฒนา ไว้ว่า การพัฒนา หมายถึงกระบวนการ- การทุกอย่างที่จะทำให้สิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่เจริญขึ้น ดีขึ้น เป็นประโยชน์มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นตัวคน ระบบงาน องค์กร สถาน ที่ ทฤษฎี ความรู้ สึกนึ่กคิด ฯลฯ โดยการพัฒนากุศลให้มีคุณภาพสูงขึ้นไปได้หลายวิธี เช่น การสอนงาน การประชุม การให้การศึกษา การฝึกอบรม การสัมมนา การส่งไปดูงาน การส่งไปศึกษาต่อ เป็นต้น ส่วนการฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเฉพาะด้านของบุคคลโดยมุ่งเพิ่มความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ(Attitude) อันจะนำไปสู่การยกมาตรฐานการทำงานให้สูงขึ้น ทำให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานและองค์กร บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นการฝึกอบรมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนากุศล

ศุภชัย ยาวะประภาส (2546) ได้ให้ความหมายการฝึกอบรม ว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อให้บุคลากรได้เรียนรู้ และเสริมสร้างทักษะ ความชำนาญ โดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ในการยกมาตรฐานการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบให้ดียิ่งขึ้น อันจะทำให้

องค์การประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ขณะเดียวกันก็มุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และหรือทัศนคติในการปฏิบัติงานของบุคคลด้วย

Goldstein (1993 อ้างใน ชูชัย สมितिไกร 2544) กล่าวว่า การฝึกอบรม(training) คือกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบเพื่อสร้างหรือเพิ่มพูนความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) ความสามารถ (ability) และเจตคติ (attitude) ของบุคลากร อันจะช่วยปรับปรุงให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

2.2.4 วัตถุประสงค์ของการพัฒนาบุคลากร และการฝึกอบรม

Wexley & Latham (1991 อ้างใน ชูชัย สมितिไกร 2544) ได้กล่าวว่า จุดประสงค์ 3 ประการในการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร มีดังนี้

1. เพื่อปรับปรุงระดับความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) ของแต่ละบุคคล ความตระหนักรู้ในตนเอง คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเอง อันได้แก่ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท และความรับผิดชอบต่อองค์กร การตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ตนเองปฏิบัติจริง และปรัชญาที่ยึดถือ การเข้าใจถึงทัศนคติที่ผู้อื่นมีต่อตนเอง และการเรียนรู้ว่าการกระทำของตนมีผลกระทบต่อผู้อื่นอย่างไร เป็นต้น

2. เพื่อเพิ่มพูนทักษะการทำงาน (job skills) ของแต่ละบุคคล โดยอาจเป็นทักษะด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านก็ได้ เช่น การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ การดูแลรักษาความปลอดภัยในการทำงาน หรือ การปกครองบัญชาลูกน้อง เป็นต้น

3. เพื่อเพิ่มพูนแรงจูงใจ (motivation) ของแต่ละบุคคล อันจะทำให้การปฏิบัติงานเกิดผลดี แม้ว่าบุคคลหนึ่งๆ จะมีความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงาน แต่หากขาดแรงจูงใจในการทำงานแล้ว บุคคลนั้นก็อาจจะมีได้ใช้ความรู้และความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ และผลงานก็ย่อมจะไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้น การสร้างแรงจูงใจในการทำงานจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กร

สมคิด บางโม(2544) ได้กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการทำงานเฉพาะอย่าง อาจจำแนกวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมได้ 4 ประการ เรียกว่า KUSA ดังนี้

1. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ (Knowlegde, K) ให้มีความรู้ หลักการ ทฤษฎี แนวคิดในเรื่องที่อบรมเพื่อนำไปใช้ในการทำงาน

2. เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจ (Understand, U) เป็นลักษณะที่ต่อเนื่องจากความรู้ กล่าวคือ เมื่อรู้ในหลักการและทฤษฎีแล้วสามารถตีความ แปลความ ขยายความ และอธิบายให้คนอื่น ทราบได้รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ได้

3. เพื่อเพิ่มพูนทักษะ (Skill, S) ทักษะคือความชำนาญหรือความคล่องแคล่วในการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งได้โดยอัตโนมัติ เช่น การใช้เครื่องมือต่างๆ การขับรถ การขี่จักรยาน เป็นต้น

4. เพื่อเปลี่ยนแปลงเจตคติ (Attitude, A) เจตคติหรือทัศนคติ คือความรู้สึกที่ดี หรือไม่ดีต่อสิ่งต่างๆ การฝึกอบรมมุ่งให้เกิดหรือเพิ่มความรู้สึกที่ดีๆ ต่อองค์การ ต่อผู้บังคับบัญชา ต่อเพื่อนร่วมงาน และต่องานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ เช่น ความจงรักภักดีต่อบริษัท ความภาคภูมิใจ ต่อสถาบัน ความสามัคคีในหมู่คณะ ความรับผิดชอบต่องาน ความเอาใจใส่ต่องาน ความกระตือรือร้น เป็นต้น

การฝึกอบรมต่างจากการศึกษา คือ การศึกษาจะมุ่งพัฒนาในส่วนตัวร่วม แต่การฝึกอบรมจะเป็นการฝึกให้แก่บุคคลเพื่อทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการฝึกอบรมคือจุดความสนใจได้น้อย ดังนั้นการจะให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ 4 ประการดังกล่าวจะต้องใช้เทคนิค วิธีการ และแรงจูงใจ ต่างๆ เข้าช่วยเป็นอย่างมาก

2.2.5 กระบวนการฝึกอบรมและพัฒนา

Dessler (1997 อ้างในอุไรวรรณ 2548) กล่าวถึงขั้นตอนในการฝึกอบรมและกระบวนการพัฒนาว่ามีด้วยกัน 5 ขั้นตอน เรียกว่า Five-step training and Development process ซึ่งได้แก่

1) ขั้นวิเคราะห์ความต้องการ (Need Analysis)

1.1 รวบรวมทักษะที่เป็นงานเฉพาะที่จำเป็นต้องปรับปรุงในการปฏิบัติงานและการผลิต

1.2 วิเคราะห์ผู้เข้าอบรมเพื่อให้แน่ใจว่าแผนการฝึกอบรมเหมาะสมกับคุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรมด้านการศึกษา ประสบการณ์ ทักษะ ทัศนคติ และแรงจูงใจส่วนตัว

1.3 ใช้งานวิจัยเพื่อพัฒนาความรู้เฉพาะด้าน และวางแนวทางการปฏิบัติงาน

2) ขั้นตอนแบบเนื้อหาที่จะสอน (Instructional design)

2.1) รวบรวมจุดประสงค์ (Objective) วิธีการสอน (Methods) สื่อ (Media) คำอธิบาย ลักษณะและการจัดเรียงลำดับของเนื้อหา (Description of and sequence of content) การยกตัวอย่าง (Examples) การทำแบบฝึกหัด (Exercises) และกิจกรรม (Activities) จัดเป็นหลักสูตรเพื่อช่วยการเรียนรู้ และจัดแผนสำหรับการพัฒนาความรู้

2.2) จัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมสำหรับการอบรม เช่น วิดีโอ เอกสารประกอบการอบรม คู่มือ เป็นต้น

2.3) ดำเนินการฝึกอบรมด้วยความรอบคอบ มีคุณภาพ และมีประสิทธิผล โดยยึดความสำคัญของแผนงานทั้งหมดและแก้ไขข้อบกพร่องให้เรียบร้อย

3) ขั้นทำให้เกิดความเที่ยงตรง (Validation) ฝึกซ้อมการนำเสนอและทดสอบความถูกต้องก่อนการนำเสนอจริงต่อผู้เข้าอบรม เพื่อให้แน่ใจว่าแผนงานมีความเรียบร้อยและมีประสิทธิผล

4) ขั้นปฏิบัติ (Implementation) ดำเนินการฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติ ซึ่งมุ่งนำเสนอความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงาน

5) **ขั้นประเมินผลและติดตามผล (Evaluation and follow-up)** ประเมินความสำเร็จตามแผนงานดังต่อไปนี้

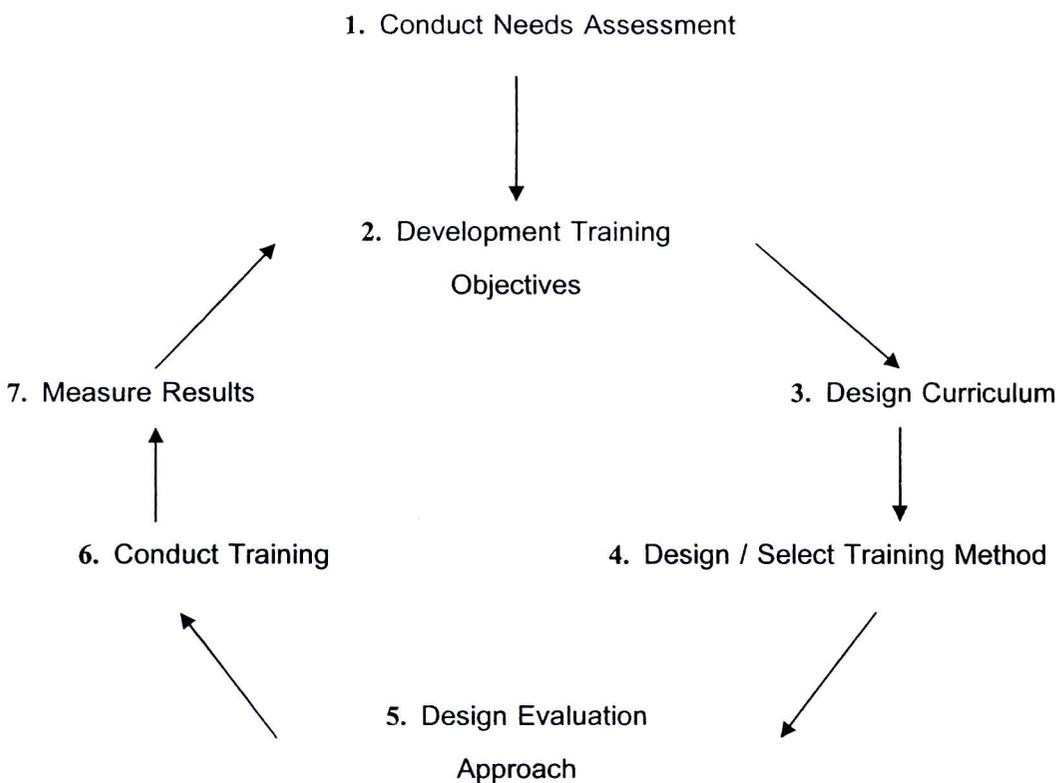
5.1) ปฏิกริยา (Reaction) บันทึกรูปปฏิกริยาของผู้เรียนที่มีต่อการฝึกอบรม

5.2) การเรียนรู้ (Learning) ใช้เครื่องมือการป้อนกลับ หรือใช้การวัดผลก่อนและหลังว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง

5.3) พฤติกรรม (Behavior) หัวหน้าบันทึกปฏิกริยาการปฏิบัติงานของผู้เรียน โดยวัดทักษะและการนำความรู้ใหม่ไปใช้ในการปฏิบัติงาน

5.4) ผลลัพธ์ (Results) พิจารณาปรับปรุงผลการปฏิบัติงาน และประเมินความต้องการการฝึกอบรมเพิ่ม ซึ่งจะเป็นการประเมินความสำเร็จหรือความล้มเหลวของแผนงาน

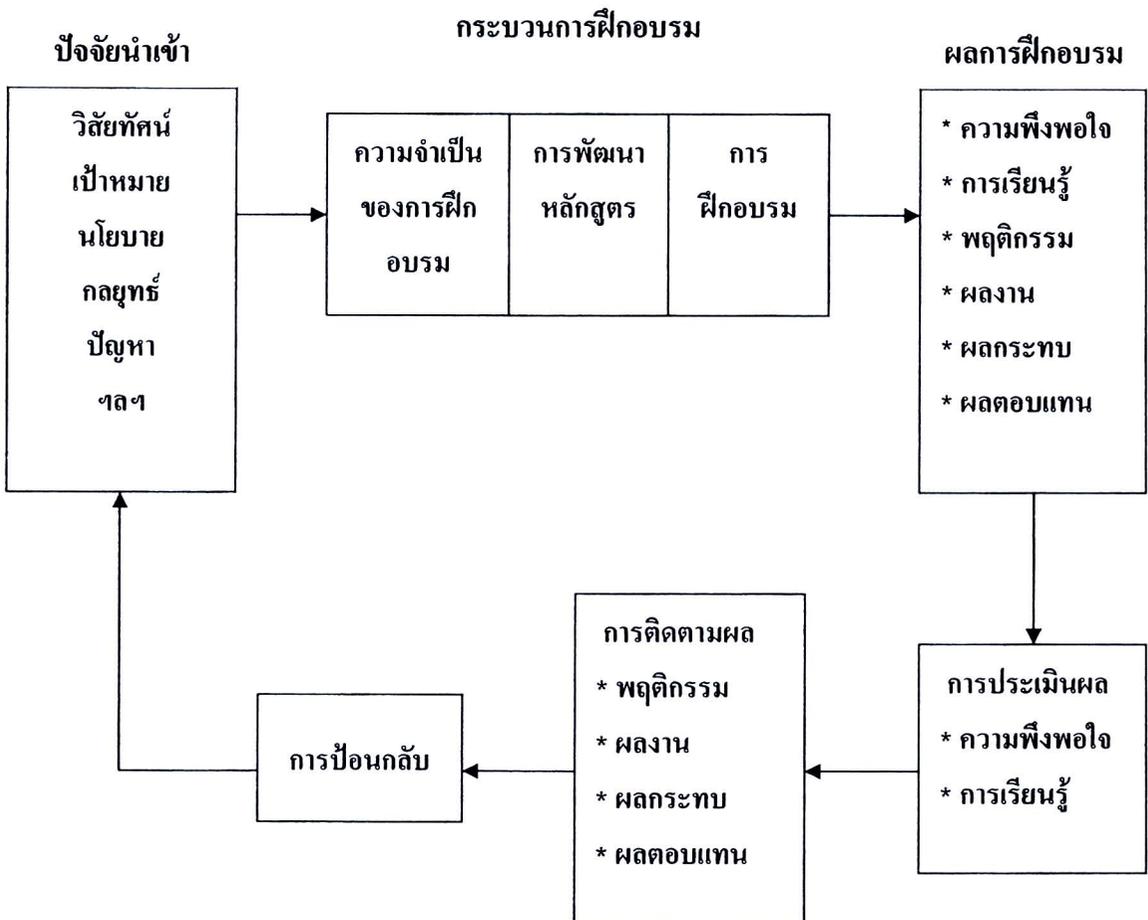
Parker (1976 อ้างในอุไรวรรณ 2548) ได้เสนอตัวแบบและกระบวนการของการฝึกอบรมไว้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 3 แสดงกระบวนการฝึกอบรมตามตัวแบบของ Parker

ดร.เมธาวุฒิ พีรพรวิฑูร (2547) การฝึกอบรมและพัฒนาประกอบด้วยกระบวนการ 6 ประการ ดังนี้ (แสดงผังแผนภาพที่ 3)

1. การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม (Needs assessment)
2. การพัฒนาหรือออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรมตามความจำเป็นที่วิเคราะห์ได้ (Course Development)
3. การดำเนินการฝึกอบรมตามหลักสูตรและแผนที่วางไว้ (Program implementing)
4. ตรวจสอบผลงาน (Outputs) ด้วยการประเมินผลในห้องเรียน (Evaluation) เพื่อประเมินปฏิกิริยาหรือความพึงพอใจ (Reaction) และการเรียนรู้ (Learning)
5. การตรวจสอบผลงานด้วยการติดตามผลเพื่อประเมินการเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงาน (Behavior) ผลงานที่ได้ (Results) ผลกระทบที่เกิดขึ้น (Impacts) รวมทั้งความคุ้มค่าซึ่งประเมินจากต้นทุนและผลตอบแทนจากการฝึกอบรมและพัฒนา (Returns on investment)
6. การป้อนกลับเพื่อปรับปรุงการฝึกอบรมและพัฒนาทั้งกระบวนการ (Feedback & Revision)

แผนภาพที่ 4 แสดงกระบวนการฝึกอบรมและพัฒนาในลักษณะระบบเปิด

2.2.6 ปัญหาและข้อจำกัดของการฝึกอบรม

จกกลณี ชุติมาเทวินทร์ (2542 อ้างในอุไรวรรณ 2548) ได้เสนอข้อจำกัดของการฝึกอบรมว่าการฝึกอบรมอาจจะไม่เป็นไปด้วยดีตลอดเวลา หรือบางทีอาจจะมีประสิทธิผลน้อย หรือมีปัญหาอุปสรรคบางประการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดของการฝึกอบรม และมีหลายสภาพการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวย เช่น

1) สภาพแวดล้อมในที่ทำงาน ซึ่งทำให้ผู้เข้ารับการอบรมไม่สามารถใช้ทักษะที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการทำงาน

2) การอบรมภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติอาจจะไม่สอดคล้องกัน

3) การเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรม ยังเป็นสิ่งที่ไม่มีการวัดผลกันจริงจัง

4) บุคลากร รวมทั้งพนักงาน หรือลูกจ้างที่ไม่มีแรงจูงใจที่จะบรรลุมาตรฐานการทำงานที่มีคุณภาพดี ซึ่งที่จริงแล้วโดยศักยภาพของแต่ละคนสามารถเข้าถึงมาตรฐานนั้นๆ ได้

5) ขาดปัจจัยในการจัดการฝึกอบรมให้ครบวงจร เช่น ปัจจัยด้านการเงินบุคลากร รวมทั้งปัจจัยทางกายภาพและเทคโนโลยี

6) นักฝึกอบรมบางคนดูเหมือนว่าจะค่อนข้างจะโฆษณาตนเองจนเกินเลยเกี่ยวกับผลลัพธ์ของการฝึกอบรมโดยไม่ระบุให้ชัดว่า การฝึกอบรมบางครั้งไม่ใช่แก้ปัญหาได้โดยตรง แต่จะต้องไปแก้ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงนโยบาย หรือการลำดับความสำคัญ หรือการจัดระบบและวิธีดำเนินการมากกว่า

7) วิทยากรที่ด้อยคุณภาพและการฝึกอบรมที่ด้อยประสิทธิภาพ มักจะผูกติดอยู่กับการฝึกอบรมรูปแบบเดิม เคยทำอะไรก็ทำเช่นนั้น บรรยายแบบเดิมๆ กัมหน้ำกัมตาบรรยายเพียงอย่างเดียว โดยไม่สนใจเทคนิคการอบรมใหม่ๆ คนเหล่านี้ทำให้การฝึกอบรมเป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่าย ขาดนวัตกรรม ขาดความคิดสร้างสรรค์ทางการเรียนการสอน วิทยากรบางคนลืมนำว่าคนเรามีความจำเป็นที่จะต้องมีส่วนร่วมทั้งในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการเรียนรู้ซึ่งกันและกันด้วย

8) วิทยากรขาดประสบการณ์ และขาดการเรียนรู้ ตามไม่ทันเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ช่วยในการเรียนรู้ อาทิ โสตทัศนูปกรณ์ รวมทั้งกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นเทคนิคเสริม ช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมมีพลวัตของกลุ่ม (Group Dynamic) สูงขึ้น

2.2.7 แนวความคิดในด้านการวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม

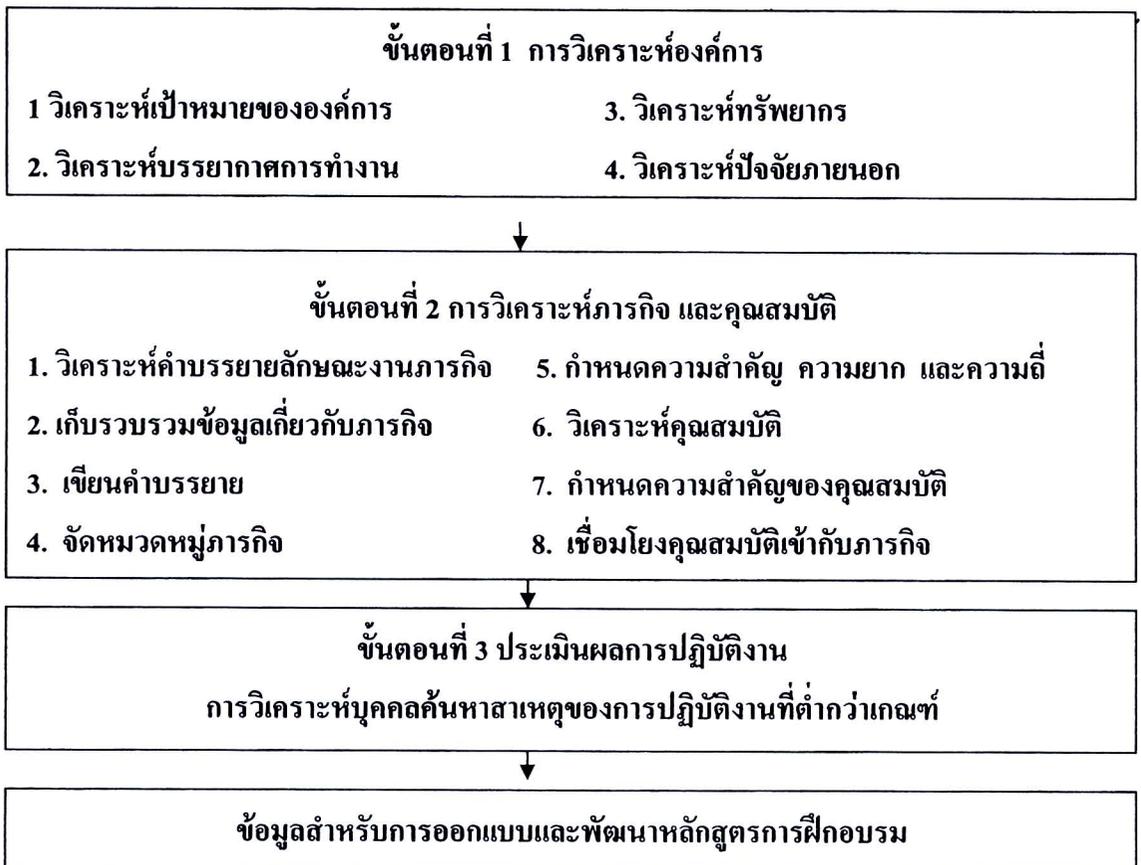
1) ความหมายของการวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรมมีผู้ให้คำจำกัดความของการวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรมไว้หลายมุมมอง ดังนี้

คณัย เทียนพุดธิ (2543) ให้ความหมายของการวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรมว่า เป็นการหาความสามารถที่ขาดหายไป หรือการหาโอกาสในการปรับปรุงผลงานของบุคลากร โดยอาศัยตัวแบบของความสามารถ (Competency Model) มาเป็นตัวกำหนดแนวทางการฝึกอบรมและพัฒนา

ผิน ปานขาว (2545) การวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม (training needs) หมายถึง การค้นหาปัญหาความเบี่ยงเบนในพฤติกรรมการทำงานของบุคคลอันเป็นผลมาจากการที่บุคคลนั้นบกพร่องในเรื่องความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ หรือทัศนคติ ซึ่งสามารถจะแก้ไขได้ด้วยการฝึกอบรม

จากคำจำกัดความในหลาย ๆ มุมมองที่กล่าวมาของนักวิชาการทั้งหลาย อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม หมายถึง การค้นหาความเบี่ยงเบน หรือปัญหาอุปสรรคใดๆ ในการปฏิบัติงานที่เกิดเนื่องจากการขาดความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understanding) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) ที่จำเป็นของบุคลากร ที่มีผลทำให้การปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กร และสามารถปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาให้ดีขึ้นได้ด้วยการให้การฝึกอบรมแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องหรือเป็นสาเหตุของปัญหานั้น ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดวัตถุประสงค์ และรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรมต่อไป

2) ขั้นตอนของกระบวนการวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม

แผนภาพที่ 5 กระบวนการวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม

2.2.8 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

จุฑามณี ตระกูลมุกทุตา (2544) กล่าวถึงความหมายของการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง การกำหนดรายละเอียดต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรม นับตั้งแต่วัตถุประสงค์การฝึกอบรม หัวข้อวิชา

ต่างๆ ในหลักสูตรฝึกอบรม ขอบเขตของหัวข้อวิชาต่างๆ เทคนิคหรือวิธีการฝึกอบรมที่ใช้ รวมถึงระยะเวลาของแต่ละหัวข้อวิชา และระยะเวลาของการฝึกอบรมตลอดทั้งหลักสูตร ฯลฯ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเรียนรู้มีทักษะและเปลี่ยนแปลงทัศนคติ หรือพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมนั้น

ขั้นตอนการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย

- 1) ทบทวนความต้องการในการฝึกอบรม
- 2) ระบุภารกิจที่เป็นปัญหา
- 3) กำหนดวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม วิเคราะห์ภารกิจกับเกณฑ์เพื่อหาระดับความสำคัญ
- 4) กำหนดหัวข้อวิชาและหมวดวิชา
- 5) กำหนดวัตถุประสงค์ของหัวข้อวิชา
- 6) กำหนดแนวทางการฝึกอบรม
- 7) กำหนดแนวทางการประเมินผล
- 8) กำหนดเทคนิคและสื่อในการฝึกอบรม
- 9) กำหนดระยะเวลาของหัวข้อวิชาและหลักสูตร
- 10) เรียงลำดับหัวข้อวิชา กำหนดการฝึกอบรม
- 11) กำหนดวิทยากร

2.2.9 การประเมินผลการฝึกอบรม

เราสามารถจำแนกการประเมินโครงการฝึกอบรมตามลำดับขั้นในการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอน ต่อไปนี้

1. การประเมินก่อนการฝึกอบรม

ผู้ประเมินจะตรวจสอบความพร้อมก่อนการดำเนินงาน เพื่อให้การดำเนินงานราบรื่นและมีข้อบกพร่องน้อยที่สุด ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องที่พบก่อนเริ่มดำเนินงานก่อนที่จะก่อให้เกิดผลเสียต่อโครงการ

2. การประเมินระหว่างการฝึกอบรม

ผู้ประเมินจะตรวจสอบความเรียบร้อย ปัญหาอุปสรรคที่ผู้วางแผนโครงการคาดไม่ถึงในขั้นตอนการวางแผนโครงการ เพื่อทำการแก้ไขให้โครงการดำเนินไปอย่างราบรื่น และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินหลังการฝึกอบรม

ผู้ประเมินจะตรวจสอบผลการดำเนินงานว่า เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงให้การดำเนินงานในอนาคตมีความสมบูรณ์ขึ้น ตลอดจนติดตามผลการฝึกอบรม

เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง เพื่อตรวจสอบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ได้รับการถ่ายทอด ไปใช้ประโยชน์ตามที่โครงการต้องการหรือไม่

2.2.10 วิธีการประเมินโครงการแบบ Kirkpatrick

เป็นแนวความคิดสำคัญในการประเมินการฝึกอบรม ที่ได้รับการยอมรับและความนิยมมากจากองค์กรต่าง ๆ โดย Kirkpatrick กล่าวว่าผู้ประเมินควรจะเก็บข้อมูล 4 ระดับ และตั้งคำถามที่ควรถามดังต่อไปนี้

1) **ปฏิกิริยา (Reaction)** หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีปฏิกิริยาต่อโครงการ เช่น วัสดุ เครื่องมือ ระยะเวลา วิชยากร สิ่งอำนวยความสะดวก เนื้อหาสาระ และอื่นๆ แต่ไม่รวมวิธีการวัดการเรียนรู้ เนื่องจากปฏิกิริยาของผู้เข้ารับการอบรมจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดว่า โครงการควรจะดำเนินการต่อไปหรือไม่ การประเมินปฏิกิริยาจะช่วยให้ผู้ประเมินทราบถึงปฏิกิริยาของผู้เข้าร่วมการอบรมทั้งหมด หรือส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถาม ทำให้มองเห็นความรู้สึกรวมของผู้เข้าอบรมที่มีต่อโครงการ นอกจากนี้ถ้าเจ้าของโครงการหรือผู้บริหารคิดว่าข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามปฏิกิริยา (Reaction Questionnaire) เพียงพอ ก็ไม่จำเป็นต้องประเมินผลถึงขั้นสัมฤทธิ์ผลของการเรียนรู้

2) **การเรียนรู้ (Learning)** จะเกี่ยวข้องกับการวัดการเรียนรู้หลักการ ข้อเท็จจริง เทคนิค และทักษะที่กำหนดไว้ในโครงการ ซึ่งวัดได้ยากกว่าปฏิกิริยาต่อโครงการ โดยจัดทำมาตรวัดวัตถุประสงค์ (Objective) และเป็นดัชนีเชิงปริมาณ (Quantifiable Indicators) ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมโครงการเข้าใจและเรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ ของหลักสูตร ได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งมาตรวัดดังกล่าวไม่จำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ในงานโดยตรง มาตรวัดการเรียนรู้มีหลายชนิด เช่น การทดสอบด้วยคินสอ ปากกา เส้นโค้งการเรียนรู้ ทักษะการปฏิบัติ การจำลองสถานการณ์ ของงาน (Job Simulation) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของโครงการ

3) **พฤติกรรม (Behavior)** หมายถึง มาตรวัดการปฏิบัติหน้าที่ (Job Performance) เนื่องจากปฏิกิริยาที่ดีต่อโครงการมิได้หมายถึงการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้มิได้หมายถึงพฤติกรรมที่ดีขึ้นหรือเป็นที่ต้องการในการทำงาน ยังมีปัจจัยต่างๆ อีกที่นอกเหนือจากโครงการฝึกอบรมที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงาน ซึ่งการประเมินพฤติกรรมจะครอบคลุมถึงสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้

- 1) การเปรียบเทียบก่อนและหลัง (Before – and – After Comparisons)
- 2) การสังเกตจากพฤติกรรมโดยผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน
- 3) การเปรียบเทียบเชิงสถิติ (Statistical Comparisons)
- 4) การติดตามช่วงระยะยาว (Long – Range Follow – ups)

4) **ผลลัพธ์ (Outcomes)** จะนำมาใช้เพื่อเชื่อมโยงผลของโครงการเข้ากับการปรับปรุงองค์กร (Organizational Improvement) โดยผลลัพธ์บางอย่างอาจวัดได้จากการลดต้นทุน

(Cost Saving) เนื้อของผลงานที่เพิ่มขึ้น และคุณภาพของงานที่เปลี่ยนไป ซึ่งต้องอาศัยการเก็บข้อมูลก่อนและหลังโครงการ และวิเคราะห์การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการประเมินดังกล่าว ผู้ประเมินจะต้องพยายามทุกทางที่จะต้องระบุแยกตัวแปรอื่นที่อาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และนำตัวแปรเหล่านั้นเข้ามาพิจารณาในการวิเคราะห์ประเมินผลโครงการด้วย

2.3 สภาพพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท

2.3.1 จังหวัดชัยนาท

1. ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดหนึ่งของภาคกลางตอนบน ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี ลพบุรี สระบุรี และชัยนาท ตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยาและเป็นตอนเหนือสุดของภาคกลาง บนเส้นรุ้งที่ 15 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 องศาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 16.854 เมตร ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 195 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดนครสวรรค์และอุทัยธานี

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดสิงห์บุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดนครสวรรค์และสิงห์บุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดสุพรรณบุรีและอุทัยธานี

2. ขนาดและพื้นที่

จังหวัดชัยนาท มีพื้นที่ประมาณ 2,469.746 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,543,591 ไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 15.5 ของพื้นที่ในภาคกลางตอนบน

3. ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดชัยนาทมีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีพื้นที่ประมาณ ร้อยละ 99.06 ของพื้นที่ทั้งหมด ได้แก่ พื้นที่ตอนกลาง ตอนใต้และตะวันออกของจังหวัด มีลักษณะเป็นที่ราบจนถึงพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดมีแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำน้อย ไหลผ่านพื้นที่ต่างๆ ทั่วทุกอำเภอ เช่น

ก. แม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่านอำเภอมนรมย์ อำเภอวัดสิงห์ อำเภอเมืองชัยนาท และอำเภอสรรพยา

ข. แม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำมะขามเฒ่า ไหลผ่านอำเภอวัดสิงห์ และหันคา

ค. แม่น้ำน้อย ไหลผ่านอำเภอสรรคบุรี

ง. คลองชลประทานได้แก่ คลองอนุศาสนนันท์ คลองมหाराช คลองพลเทพ เป็นต้น ล้วนเป็นแหล่งน้ำสำคัญสำหรับการเกษตรกรรมตามพื้นที่ต่างๆ ทั่วไป

นอกจากลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบแล้ว ยังมีเนินเขาเล็กๆ ขนาดประมาณ 1 - 3 กิโลเมตรกระจายอยู่ทั่วไป ที่สำคัญได้แก่ เขารรมามูล ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญของจังหวัด

ชัยนาท เขาพลอง เขาขยาย เขาท่าพระ เขากระดี่ เขาใหญ่เขารัก เขาดิน เขาหลัก เขาไก่ห้อย
เขาสารพัดดี เขาราวเทียน เขาสรรพยา และเขาแก้ว เป็นต้น

2.3.2 แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดชัยนาท

1) สวนนกชัยนาท

สวนนกชัยนาทเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดชัยนาท เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. 2536 ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาพลอง หมู่ที่ ๔ ตำบลเขาท่าพระ ริมถนนพหลโยธิน (ทางหลวงหมายเลข 1) ก่อนถึงตัวเมือง 4 กิโลเมตร สวนนกชัยนาท มีพื้นที่ 260 ไร่ มีกรงนกที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในเอเชีย ครอบคลุมพื้นที่ 26 ไร่ โดยปล่อยนกต่าง ๆ ให้อยู่อย่างธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีกรงนกขนาดกลางและขนาดเล็กอีก 63 กรง มีน้ำตกจำลอง สวนหย่อม สวนงู สวนกระต่าย สวนสัตว์ป่า เช่น ละมั่ง เลียงผา กวางดาว เนื้อทราย มีศาลากลางน้ำ อาคารจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก และมี พิพิธภัณฑ์ปลาน้ำจืดเป็นปลาจากแม่น้ำเจ้าพระยา 63 ชนิด เช่น ปลาเสือตอ ปลาดองลาย ปลาเสือสุมาตรา ปลาแคดิน เป็นต้น ซึ่งจะเปิดให้เข้าชมเวลา 08.00-17.00 น. สำหรับสวนนกชัยนาท เปิดให้เข้าชมทุกวัน ระหว่างเวลา 08.00-18.00 น. อัตราค่าเข้าชมชาวไทย ผู้ใหญ่ 30 บาท เด็ก 20 บาท ชาวต่างประเทศ ผู้ใหญ่ 100 บาท เด็ก 50 บาท ประชาชนในจังหวัดชัยนาท เข้าชมฟรี

2) วัดพระบรมธาตุวรวิหาร

ตั้งอยู่ที่บ้านท้ายเมืองฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา จากหลักฐานตามศิลปวัตถุที่ค้นพบพอสันนิษฐานได้ว่า สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น มีตำนานพื้นบ้านเล่ากันว่า มีพระภิกษุรูปหนึ่งลงไปสรงน้ำที่หน้าวัดในเวลาจวนจะพลบค่ำได้ยินเสียงวัดถูกระทบขันตักน้ำและเห็นแสงเป็นประกายจึงหยิบมาดูก็แน่ใจว่าเป็นพระบรมสารีริกธาตุ จึงอัญเชิญบรรจุไว้ในองค์พระเจดีย์ ลักษณะของพระเจดีย์ยังเป็นปัญหาของนักโบราณคดีอยู่จนทุกวันนี้ บางท่านก็ว่าเป็นศิลปะแบบอุทอง บ้างก็ว่าเป็นศิลปะสุโขทัยที่มีอิทธิพลศิลปะศรีวิชัยผสมองค์พระเจดีย์ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุมขึ้นไปรองรับชุ่มจรนำทั้งสี่ด้าน ชุ่มน้อมมีลักษณะใกล้เคียงกับชุ่มจรนำที่เจดีย์วัดภูเขาทองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นอกจากนั้นยังมีจารึกยืนยันการปฏิสังขรณ์ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ปรากฏอยู่ที่วัดพระบรมธาตุวรวิหารนี้ด้วย มีงานเทศกาลสมโภชพระบรมธาตุในวันเพ็ญเดือน 6 เป็นประจำทุกปี

3) พิพิธภัณฑ์แห่งชาติ ชัยนาทมุนี

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชัยนาทมุนี ก่อตั้งขึ้นด้วยความสนใจของพระชัยนาทมุนี (นวม สุทนต์) อดีตเจ้าคณะจังหวัดชัยนาทและเจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุวรวิหาร ซึ่งได้รวบรวมโบราณศิลปวัตถุที่พบในเขตจังหวัดชัยนาท และบริเวณใกล้เคียง มาเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์สถาน ของวัดเป็นจำนวนมาก ต่อมาพระชัยนาทมุนี ได้ยินคิมอบโบราณศิลปวัตถุดังกล่าวให้เป็นสมบัติของชาติ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี

ของไทย ในปี พ.ศ. 2509 กรมศิลปากร จึงได้ดำเนินการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานขึ้นในบริเวณใกล้กับวัดพระบรมธาตุวรวิหาร ตั้งชื่อว่า พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชัยนาทมุนี เพื่อเป็นที่ระลึกแก่พระชัยนาทมุนี เปิดให้เข้าชมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา

4) เชื้อนเจ้าพระยา

ความเป็นมาของเชื้อนเจ้าพระยาเริ่มต้นขึ้นเมื่อพ.ศ. 2445 นายเย โสมัน วันเดอร์ไฮเค ผู้เชี่ยวชาญการชลประทานชาวฮอลันดาได้เสนอให้สร้างโครงการเชื้อนเจ้าพระยาใหญ่ขึ้น แต่ประเทศไทยในขณะนั้นต้องใช้งบประมาณเพื่อพัฒนาประเทศในด้านอื่นที่มีความจำเป็นก่อน โครงการนี้จึงถูกระงับไป ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดภาวะฝนแล้ง 2-3 ปีติดต่อกัน ทำให้ขาดแคลนน้ำ พ.ศ. 2456 เซอร์ ทอมมัส เวิร์ด ผู้เชี่ยวชาญชาวอังกฤษ ได้เสนอให้ดำเนินการก่อสร้างโครงการเจ้าพระยาใหญ่ขึ้น แต่เวลานั้นอยู่ระหว่างสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง การก่อสร้างโครงการเจ้าพระยาใหญ่จึงต้องระงับอีกเป็นครั้งที่สอง

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ปี พ.ศ. 2491 องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้เสนอให้รัฐบาลไทยจัดทำโครงการต่างๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตด้านอาหาร ในเดือนตุลาคมปีนั้นกรมชลประทานจึงได้เสนอโครงการต่อกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐบาลพิจารณาเห็นชอบตามที่เสนอ และได้ขอกู้เงินจากธนาคารโลกเพื่อก่อสร้างโครงการเจ้าพระยาใหญ่ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493 เป็นเงินจำนวน 18 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

กรมชลประทานได้เริ่มเตรียมงานเบื้องต้นเมื่อปี พ.ศ. 2494 และเริ่มงานก่อสร้างเชื้อนเจ้าพระยาพร้อมกับระบบส่งน้ำในปี พ.ศ. 2495 จนแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2500 ช่วงระหว่างการก่อสร้างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมเมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2498 และได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด เชื้อนเจ้าพระยา เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 โดยมีพระราชดำรัสว่า

พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นปีที่เชื้อนเจ้าพระยาได้ก่อสร้างและทำหน้าที่ในการบริหารจัดการลุ่มน้ำเจ้าพระยามาครบ 50 ปี ทางกรมชลประทานจึงได้จัดงานขึ้นบริเวณเชื้อนเจ้าพระยาระหว่างวันที่ 5-9 กุมภาพันธ์ 2550 โดยใช้ชื่องานว่า "80 พรรษามหาราช ตามรอยพระบาทยาดรา เชื้อนเจ้าพระยา 50 ปี" เนื่องจากเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระชนมายุ 80 พรรษา โดยมีนายสวัสดิ์ วัฒนายากร องคมนตรี เป็นประธานเปิดงาน

5) วัดธรรมามูลวรวิหาร

เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองชัยนาทมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ตั้งอยู่บนไหล่เขาธรรมามูลริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลธรรมามูล ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 8 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 1 กิโลเมตรที่ 288-289 เข้าทางโรงเรียนธรรมานุกูล ภายในวิหารของวัดมี หลวงพ่อธรรมจักร เป็นพระพุทธรูปปางห้ามญาติประทับบนฐานรูปดอกบัว เป็นศิลปะประยุกต์ สมัยเชียงแสนตอนปลายถึง

สุโขทัยตอนต้น ผสมกับสมัยอยุธยา มีรูปพระธรรมจักรปรากฏอยู่กลางฝ่าพระหัตถ์เบื้องขวา ซึ่งเข้าใจว่าเป็นความคิดของช่างสมัยนั้นที่ตั้งใจสร้างพระพุทธรูปองค์นี้ให้มีเครื่องหมายแห่งมหาปฐักษณะ (เป็นลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการ ตามคติอินเดีย เช่น ในฝ่าเท้า มีจักรลักษณะ มีลายตาข่ายในฝ่ามือฝ่าเท้า ข้อเท้าเหมือนสังข์ที่ตั้งขึ้น คางเหมือนคางราชสีห์ เป็นต้น) และสิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือ ใบเสมาทำจากศิลาทรายสีแดงตั้งอยู่รายรอบพระอุโบสถ สลักลวดลายแบบสมัยอยุธยา ทุกปีจะมีงานนมัสการหลวงพ่อธรรมจักรเป็นประจำปีละ 2 ครั้ง คือ วันขึ้น 4-8 ค่ำ เดือน 6 และ แรม 4-8 ค่ำ เดือน 11

6) วัดปากคลองมะขามเฒ่า

วัดปากคลองมะขามเฒ่า (วัดหลวงปู่ศุข) ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ตำบลมะขามเฒ่า เป็นวัดที่ตั้งอยู่บริเวณปากคลองมะขามเฒ่า (แม่น้ำท่าจีน) แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา สาเหตุที่เรียกว่า “วัดปากคลองมะขามเฒ่า” เนื่องจากเดิมมีต้นมะขามเก่าแก่อยู่ต้นหนึ่ง บริเวณหน้าวัดริมแม่น้ำเจ้าพระยา วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่มิที่วิเศษที่สวยงามน่ารื่นรมย์ และมีชื่อเสียงด้านพระเครื่อง

หลวงปู่ศุขแห่งวัดปากคลองมะขามเฒ่าได้สร้างพระเครื่องที่เรียกว่า “หลวงปู่ศุขวัดปากคลองมะขามเฒ่า” ซึ่งประชาชนนิยมเช่าไปสักการบูชา ภูษิกของท่านเป็นแบบ ทรงไทยโบราณ สิ่งที่นำชมอีกอย่างหนึ่งภายในวัดนี้คือ ภาพเขียนสีพระหัตถ์ที่ติดอยู่บนฝาผนังใน พระอุโบสถ ของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เป็นภาพพุทธประวัติ แต่พระองค์มิได้เป็นผู้เขียนเองทั้งหมด มีข้าราชการบริพารร่วมเขียนด้วย ทั้งหมดเขียนด้วยตัวอักษรขอมผนังด้านใต้มีภาพเขียนที่บอกเวลาเขียนไว้คือปี พ.ศ. 2433

7) กลุ่มโบราณสถาน เมืองสรรคบุรี

วัดมหาธาตุ ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลแพรกศรีราชา เดิมชื่อว่าวัดพระธาตุ หรือ วัดหัวเมือง เป็นวัดเก่าแก่โบราณคู่เมืองแพรกหรือเมืองสรรค์ เมื่อ พ.ศ. 2444 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประพาสและทรงมีลายพระหัตถ์บันทึกไว้ โบราณสถานที่น่าสนใจและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ พระปรางค์กليبมะเฟือง (พุ่มมะเฟือง) สร้างด้วยอิฐถือปูน 3 องค์ องค์พระปรางค์มีลักษณะคล้ายกليبมะเฟือง ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยม (ฐานเขียง) เป็นศิลปะสมัยลพบุรี กรมศิลปากรได้บูรณะปฏิสังขรณ์เมื่อปี พ.ศ. 2526 นอกจากนั้นยังมีพระพุทธรูปศิลปะแบบลพบุรีและแบบอยุธยาตอนต้น ภายในวัดยังมีพิพิธภัณฑสถานซึ่งเก็บรักษาสสิ่งของโบราณต่างๆ

วัดสองพี่น้อง วัดสองพี่น้อง ตั้งอยู่ ณ บ้านแพรกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาทสันนิษฐานว่าสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมากลายเป็นวัดร้างประชาชนได้รวมใจกันบูรณะปฏิสังขรณ์ ได้ประกาศยกสภาพวัดร้างให้เป็นวัดที่มีพระสงฆ์ตั้งแต่วันที่ 23 กันยายน 2528 กรมศิลปากร ได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478

วัดพระแก้ว เป็นวัดที่มีโบราณสถานสำคัญวัดหนึ่ง มีองค์เจดีย์สี่เหลี่ยมที่มีความงดงาม ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลแพรกศรีราชา ห่างจากตัวเมืองชัยนาทประมาณ 23 กิโลเมตร ภายในวัดมีเจดีย์แบบละโว้ทรงสูงผสมกับเจดีย์ทวารวดีตอนปลาย ฐานเรือนธาตุแบบลดทอนไม้ เป็นศิลปะสมัยสุโขทัยผสมกับสมัยศรีวิชัย บริเวณด้านหน้าเจดีย์มีวิหารหลวงพ่อบุญ ด้านหลังองค์หลวงพ่อบุญมี “ทับหลัง” และสลักติดอยู่ เป็นภาพจำหลักบนศิลาทรายเป็นรูปพระอิศวรทรงช้างเอราวัณอยู่ในซุ้มเรือนแก้วเป็นศิลปะขอมมีอายุกว่าพันปี สันนิษฐานว่าเมื่อขอมเสื่อมอำนาจลงคงจะมีผู้นำโบราณวัตถุชิ้นนี้มาจากที่ใดที่หนึ่งในอาณาจักรขอมและนำมาแท่งศิลาทรายที่มีภาพจำหลักพระอิศวรทรงช้างเอราวัณมาแกะเป็นพระพุทธรูป แต่ได้หงายเศียรช้างเองวางขึ้นด้านบน เพื่อจะบอกเป็นปริศนาธรรมว่า “ผู้ที่ต้องการความสำเร็จสูงสุดเช่นพุทธองค์ จะต้องรู้จักปฏิบัติตนทวนกระแสแห่งโลกะ โทสะ โมหะ ถึงจะพบความสุขในชีวิต”

วัดพระยาแพรก วัดพระยาแพรกเป็นวัดร้างตั้งอยู่ติดกับวัดมหาธาตุ มีโบราณสถานที่สำคัญคือเจดีย์ก่ออิฐถือปูนรูปแปดเหลี่ยมทรงสูง สมัยอยุธยาตอนต้น ซึ่งปัจจุบันกรมศิลปากรได้บูรณะปฏิสังขรณ์ให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ เป็นเจดีย์ที่มีความงดงามมากองค์หนึ่ง

กรมศิลปากร ได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478

2.3.3 ยุทธศาสตร์จังหวัดชัยนาท

1) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้านการเกษตร

มีความเชื่อมโยงกับนโยบายรัฐบาลข้อที่ 8.1.9 การบริหารจัดการที่ดี (สนับสนุนการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการของผู้ว่าราชการจังหวัด ผ่านกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด และการจัดทำงบประมาณจังหวัดและกลุ่มจังหวัด เพื่อให้จังหวัดและกลุ่มจังหวัดวางยุทธศาสตร์การพัฒนาและทิศทางการพัฒนาพื้นที่ในอนาคตที่สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาลเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ศักยภาพของพื้นที่และความต้องการของประชาชน)

(1) เป้าประสงค์

1) เพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญและมีศักยภาพของจังหวัด ได้แก่ ข้าว ส้มโอ ประมง ปศุสัตว์ พืชอาหารสัตว์ พืชพลังงานทดแทน

2) เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพ ปลอดภัยได้มาตรฐาน และมีความสามารถในการแข่งขัน

3) สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร

(2) ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย

ตารางที่ 3 ตัวชี้วัดค่าเป้าหมายประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1

ตัวชี้วัด	หน่วยนับ	ค่าเป้าหมายของตัวชี้วัด			
		ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
1. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของจังหวัด	ร้อยละ	-	2	2	2
2. ร้อยละของจำนวนแปลงที่ได้รับใบรับรองมาตรฐาน GAP ผลผลิตข้าว/ส้มโอ ต่อจำนวนแปลงที่ได้รับการตรวจจากกระทรวงเกษตรฯ	ร้อยละ	-	97	98	99
3. ร้อยละของจำนวนเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่ผ่านการเตรียมความพร้อมตามแบบมาตรฐาน GAP (Pre-Gap)	ร้อยละ	-	100	100	100
4. ระดับความสำเร็จในการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาผลผลิตทางการเกษตร	ระดับ	-	5	5	5
5. ระดับความสำเร็จของการดำเนินการป้องกันแก้ไขปัญหาและเฝ้าระวังโรคใช้หัวคนก	ระดับ	-	5	5	5
6. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของมูลค่าการจำหน่ายข้าวที่ผ่านการรับรองมาตรา GAP	จ่าย	-	5	10	15
7. จำนวนที่เพิ่มขึ้นของผู้ประกอบการที่รับซื้อผลผลิตข้าวที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP	ราย	-	1	1	1
8. จำนวนที่เพิ่มขึ้นของเกษตรกรที่มีการใช้สารอินทรีย์ในการเกษตร	ราย	-	10,000	10,000	10,000

(3) แนวทางมาตรการการพัฒนาจังหวัด

- 1) การพัฒนาองค์ความรู้และสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 2) เพิ่มผลผลิตและพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้ปลอดภัยจากสารพิษ
- 3) การสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ด้านการส่งเสริมการผลิตสินค้า ซึ่งเป็นที่

ต้องการของตลาดและการแปรรูปผลผลิต

4) การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต

2) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างโอกาสและกระจายรายได้

มีความเชื่อมโยงกับนโยบายรัฐบาลข้อที่ 8.1.9 การบริหารจัดการที่ดี

(1) เป้าประสงค์

1) ประชาชนได้รับการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรที่มั่นคงและมีรายได้เพิ่มขึ้น

2) ประชาชนได้รับโอกาสในการเข้าสู่แหล่งทุน

3) ประชาชน/กลุ่ม/องค์กร ในชุมชนได้รับการพัฒนาคุณภาพการทำงานให้มีความสามารถในการเรียนรู้และการบริหารจัดการ

(2) ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย

ตารางที่ 4 ตัวชี้วัดค่าเป้าหมายประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2

ตัวชี้วัด	หน่วยนับ	ค่าเป้าหมายของตัวชี้วัด			
		ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
1. ร้อยละที่ลดลงของจำนวนครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ.	ร้อยละ	-	50	50	50
2. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวของจังหวัด	ร้อยละ	-	5	5	5
3. ร้อยละของรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัด	ร้อยละ	-	8	8	8
4. ระดับความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ OTOP	ระดับ	-	5	5	5
5. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP	ร้อยละ	-	3	3	3
6. มูลค่าการลงทุนภาคอุตสาหกรรม	ล้านบาท	-	2	2.1	2.205
7. จำนวนวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน	ราย	-	140	150	160

(3) แนวทาง/มาตรการ

- 1) การพัฒนาอาชีพและขยายโอกาสการค้าและการลงทุน
- 2) การพัฒนาการตลาด และระบบ Logistic
- 3) การพัฒนาคุณภาพและเพิ่มมูลค่าผลผลิตของชุมชน
- 4) ส่งเสริมการท่องเที่ยวทุกรูปแบบ
- 5) พัฒนาการบริหารจัดการและความพร้อมของผู้ประกอบการและผู้ผลิต

3) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมชุมชนเข้มแข็ง
มีความเชื่อมโยงกับนโยบายรัฐบาลข้อที่ 8.1.9 การบริหารจัดการที่ดี

(1) เป้าประสงค์

1) ประชาชนมีความรู้ มีความสุข มีสุขภาพแข็งแรง ครอบครัวอบอุ่น มีวัฒนธรรม มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีสังคมที่สันติและเอื้ออาทร ปราศจากอบายมุขและสิ่งเสพติด

(2) ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย

ตารางที่ 5 ตัวชี้วัดค่าเป้าหมายประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3

ตัวชี้วัด	หน่วยนับ	ค่าเป้าหมายของตัวชี้วัด			
		ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
1. ระดับความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาสังคมและพัฒนาคุณภาพชีวิต	ระดับ	-	5	5	5
2. ร้อยละที่ลดลงของเด็ก เยาวชนที่ถูกส่งเข้าสถานพินิจของจังหวัด	ร้อยละ	-	3	3	3
3. ร้อยละเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของอาหารสด ตลาดสด ร้านอาหารและแผงลอยที่ผ่านมาตรฐานด้านสาธารณสุข	ร้อยละ	-	90	90	90
4. ร้อยละของหมู่บ้าน/ชุมชนที่แผนชุมชนมีคุณภาพอยู่ในระดับ A	ร้อยละ	-	100	100	100
5. ร้อยละของเด็กและเยาวชนที่ได้รับการศึกษาภาคบังคับ	ร้อยละ	-	100	100	100
6. ร้อยละของหมู่บ้าน/ชุมชนที่เอาชนะยาเสพติด	ร้อยละ	-	100	100	100

7. ระดับความสำเร็จในการป้องกันและปราบปรามการเกิดอาชญากรรม	ระดับ	-	5	5	5
8. ระดับความสำเร็จในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและลดอุบัติเหตุจากรถทางบก	ระดับ	-	5	5	5

ตารางที่ 5 ตัวชี้วัดค่าเป้าหมายประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	หน่วยนับ	ค่าเป้าหมายของตัวชี้วัด			
		ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
9. ร้อยละที่ลดลงของอัตราเพิ่มของการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง 5 โรค (โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดสมอง โรคเนื้องอกร้าย (มะเร็ง)	ร้อยละ	-	5	5	5
10. ร้อยละที่ลดลงของอัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกของค้ำมรมฐาน 5 ปีซ้อนหลัง	ร้อยละ	-	20	20	20
11 ร้อยละของผู้ถูกทอดทิ้ง ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ได้ รับผลกระทบ และผู้สูงอายุ ได้รับการสงเคราะห์ฟื้นฟู พัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิต	ร้อยละ	-	70	70	70
12 ร้อยละของผู้ถูกทอดทิ้ง ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ได้ รับผลกระทบ และผู้สูงอายุ ได้รับการส่งเสริมศักยภาพการพึ่งตนเอง	ร้อยละ	-	70	70	70

(3) แนวทาง/มาตรการ

- 1) การพัฒนาคนให้มีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรมและจิตสาธารณะ
- 2) การเสริมสร้างสุขภาพให้คนมีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ
- 3) การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง
- 4) การสงเคราะห์ผู้ถูกทอดทิ้ง ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ได้รับผลกระทบ และผู้สูงอายุ ให้สามารถพึ่งตนเองได้

5) ส่งเสริมให้สังคมน่าอยู่ มีความปลอดภัยและปลอดภัยเสพติด

4) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การดูแลทรัพยากรธรรมชาติและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
มีความเชื่อมโยงกับนโยบายรัฐบาลข้อที่ 8.1.9 การบริหารจัดการที่ดี

(1) เป้าประสงค์

1) ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์และคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการดำรงคุณภาพชีวิตที่ดีและไม่เป็นภัยคุกคามต่อระบบนิเวศ

(2) ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย

ตารางที่ 6 ตัวชี้วัดค่าเป้าหมายประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4

ตัวชี้วัด	หน่วยนับ	ค่าเป้าหมายของตัวชี้วัด			
		ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
1. ระดับความสำเร็จของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัด	ระดับ	-	5	5	5
2. ระดับความสำเร็จของการดำเนินนโยบายด้านทรัพยากรป่าไม้	ระดับ	-	5	5	5
3. ระดับความสำเร็จของการจัดการปัญหามลพิษของจังหวัด	ระดับ	-	5	5	5
4. ปริมาณออกซิเจนละลายเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของสถานีเก็บน้ำแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำน้อย	มิลลิกรัมต่อลิตร	-	6	6	6
5. ระดับความสำเร็จในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษ / ภัยแล้งของจังหวัด	ระดับ	-	5	5	5
6. ระดับความสำเร็จของการดำเนินการตามมาตรการประหยัดพลังงานของจังหวัด	ระดับ	-	5	5	5

(3) แนวทาง/มาตรการ

- 1) การดูแลและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำคัญของจังหวัด
- 2) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพ
- 3) การสร้างความหลากหลายทางชีวภาพและเพิ่มคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น

4) ส่งเสริมการประหยัดการใช้พลังงานและจัดหาพลังงานอื่นทดแทนเพื่อลดภาวะโลกร้อน

5) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

มีความเชื่อมโยงกับนโยบายรัฐบาลข้อที่ 8.1.9 การบริหารจัดการที่ดี

(1) เป้าประสงค์

1) การปฏิบัติงานของภาครัฐมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ปราศจากการทุจริต และประพฤติมิชอบ และประชาชนสามารถเข้าถึงการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

(2) ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย

ตารางที่ 7 ตัวชี้วัดค่าเป้าหมายประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5

ตัวชี้วัด	หน่วย นับ	ค่าเป้าหมายของตัวชี้วัด			
		ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
1. ระดับความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์บริการร่วมหรือเคาน์เตอร์บริการประชาชน	ระดับ	-	2	3	4
2. ร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ	ร้อยละ	-	85	85	85
3. ระดับความสำเร็จของการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศของจังหวัด	ระดับ	-	5	5	5
4. ระดับความสำเร็จของการดำเนินการตามมาตรการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ	ระดับ	-	5	5	5
5. ระดับความสำเร็จของการดำเนินการตามมาตรการประหยัดพลังงานของจังหวัด	ระดับ	-	5	5	5
6. ระดับความสำเร็จของการจัดการความรู้เพื่อสนับสนุนประเด็นยุทธศาสตร์	ระดับ	-	5	5	5
7. ระดับความสำเร็จในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมติดตาม ตรวจสอบผลการปฏิบัติราชการ	ระดับ	-	5	5	5
8. ระดับความสำเร็จในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ	ระดับ	-	5	5	5

ตารางที่ 7 ตัวชี้วัดค่าเป้าหมายประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	หน่วย นับ	ค่าเป้าหมายของตัวชี้วัด			
		ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
9. ระดับความสำเร็จของร้อยละเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักในการรักษามาตรฐานระยะเวลาการให้บริการ	ระดับ	-	5	5	5
10. ระดับความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ	ระดับ	-	5	5	5

(3) แนวทาง/มาตรการ

- 1) การพัฒนาหน่วยงานภาครัฐให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล
- 2) การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน
- 3) การกระจายอำนาจการพัฒนาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน
- 4) การส่งเสริมให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภาครัฐ
- 5) การติดตามและประเมินผล

2.3.4 สถิติการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาท

- 1) สถิติจำนวนนักท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาทได้เก็บข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวเป็นไตรมาสดังแสดงในตาราง 8

ตารางที่ 8 สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดชัยนาท

ช่วงเดือน	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)			
	2547	2548	2549	2550
ม.ค. – มี.ค.	44,141	53,107	111,440	122,795
เม.ย. – มิ.ย.	43,953	53,445	56,049	61,870
ก.ค. – ก.ย.	39,678	41,744	44,254	48,215
ต.ค. – ธ.ค.	51,958	56,979	60,766	N/A
รวม	179,730	205,275	277,509	N/A

จากตาราง 7 พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดชัยนาทมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี โดยช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวจังหวัดชัยนาทมากที่สุดในรอบปีคือ ช่วงเดือนตุลาคมถึงธันวาคม

ในช่วงปี 2547-2548 แต่ในช่วงปี 2549-2550 ปรากฏว่าช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม เป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวจังหวัดชัยนาทมากที่สุด

2) สถิติรายได้จากการท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาทได้เก็บข้อมูลสถิติรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาทเป็นไตรมาสดังแสดงในตาราง 9

ตาราง 9 รายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาท

ช่วงเดือน	รายได้จากการท่องเที่ยว (ล้านบาท)			
	2547	2548	2549	2550
ม.ค. – มี.ค.	29.59	30.42	36.37	82.60
เม.ย. – มิ.ย.	29.80	39.11	37.99	N/A
ก.ค. – ก.ย.	34.52	35.99	39.92	N/A
ต.ค. – ธ.ค.	56.74	62.42	66.78	N/A
รวม	150.65	167.94	181.06	N/A

จากตาราง 8 พบว่า ในช่วง พ.ศ.2547-2549 รายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาทเพิ่มขึ้นทุกปี โดยช่วงเดือนตุลาคมถึงธันวาคมเป็นช่วงที่จังหวัดชัยนาทมีรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุดในรอบปี

3) สถิติระยะเวลาในการพำนักที่จังหวัดชัยนาท โดยเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาทได้เก็บสถิติระยะเวลาในการพำนักที่จังหวัดชัยนาทของนักท่องเที่ยวเป็นไตรมาส ดังแสดงในตาราง 10

ตาราง 10 สถิติระยะเวลาในการพำนักที่จังหวัดชัยนาท โดยเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว

ช่วงเดือน	ระยะเวลาพำนักเฉลี่ย (วัน)			
	2547	2548	2549	2550
ม.ค. – มี.ค.	1.35	1.30	1.49	1.53
เม.ย. – มิ.ย.	1.30	1.77	1.46	N/A
ก.ค. – ก.ย.	1.45	1.73	1.88	N/A
ต.ค. – ธ.ค.	1.49	1.77	1.80	N/A

จากตาราง 9 พบว่า นักท่องเที่ยวมาพำนักที่จังหวัดชัยนาท โดยเฉลี่ย 1-2 คืน โดยช่วงเดือนตุลาคมถึงธันวาคมเป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวพำนักที่จังหวัดชัยนาท โดยเฉลี่ยนานกว่าช่วงเวลาอื่นในรอบปี

4) สถิติค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดชัยนาท จังหวัดชัยนาท ได้เก็บข้อมูลสถิติค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดชัยนาทเป็นค่าเฉลี่ยต่อคนต่อวัน แสดงเป็นไตรมาส ดังแสดงในตาราง 11

ตาราง 11 สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดชัยนาท

ช่วงเดือน	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันของนักท่องเที่ยว (บาท)			
	2547	2548	2549	2550
ม.ค. – มี.ค.	579.91	503.49	604.03	539.50
เม.ย. – มิ.ย.	595.58	538.22	557.02	N/A
ก.ค. – ก.ย.	711.48	632.17	636.34	N/A
ต.ค. – ธ.ค.	912.55	833.65	839.97	N/A

จากตาราง 10 พบว่า นักท่องเที่ยวมีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวในจังหวัดชัยนาทเฉลี่ยอยู่ที่ 500 ถึง 1,000 บาท โดยช่วงเดือนตุลาคมถึงธันวาคมเป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายเงินมากที่สุดในรอบปีเฉลี่ยอยู่ที่ 800 ถึง 1,000 บาท

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สถาพร ถาวรธิวาสน์ (2548) ดำเนินการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาธุรกิจขนาดย่อม: กรณีศึกษาเปรียบเทียบ 4 กลุ่มธุรกิจชุมชนในภาคกลาง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจชุมชนประกอบด้วย 1) ศักยภาพของชุมชน ได้แก่ ความพร้อมด้านวัตถุดิบ เงินทุน บุคลากร ผู้นำ และภูมิปัญญา 2) กระบวนการเรียนรู้มีช่องทางหลากหลาย ได้แก่ การสืบทอดผ่านระบบครอบครัวและระบบโรงเรียน จากกระบวนการผลิตและการตลาด จากศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และจากเวทีชุมชน และ 3) บทบาทของหน่วยงานพัฒนาและสถาบันการศึกษา สนับสนุนการรวมกลุ่ม งบประมาณการพัฒนาคนและผลิตภัณฑ์ และการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการตลาด

2. รูปแบบของธุรกิจชุมชนที่มีศักยภาพ ต้องมีโครงสร้างขนาดเล็ก การทำงานแบบมีส่วนร่วม ผู้นำแบบธรรมาภิบาลและโครงสร้างการบริหารจัดการอย่างมีโครงสร้าง มีรูปแบบการผลิตเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นผสมผสานกับความเป็นสากล และมีคุณภาพตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

3. ในการพัฒนาธุรกิจชุมชนให้ประสบผลสำเร็จต้องอาศัยกลยุทธ์หลักดังนี้ 1) พัฒนาเทคโนโลยีและทรัพยากรการผลิต 2) พัฒนาผู้นำแบบธรรมาภิบาลและการบริหารจัดการแบบมีโครงสร้าง 3) สืบทอดภูมิปัญญาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน 4) เสริมสร้างความเข้มแข็งของ

กลุ่ม 5) ปรับบทบาทและทัศนคติของการสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กร โดยหลักการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

กุตวรา สุวรรณพิมล,วีรภัทร์ โชติวิริยะกุล, ดวงรัตน์ โกยกิจเจริญ, นางเยาว์ ใจหื้อ (2549) ดำเนินการวิจัยเรื่องการศึกษาารูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรด้านคุณภาพการบริการของการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ภูเก็ต พังงาและกระบี่ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการในการฝึกอบรมของบุคลากรในการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม พบว่า ในเบื้องต้นองค์กรภาครัฐและภาคบุคลากรในท้องถิ่น อยากให้มีการระบุแผนการพัฒนาฝึกอบรมบุคลากรของแต่ละหน่วยงานให้ชัดเจนและต่อเนื่อง โดยมีความสอดคล้องกันระหว่างองค์กรเพื่อการประสานในระดับปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น และต้องการเพิ่มพูนความรู้สำหรับเจ้าหน้าที่และบุคลากรของภาครัฐในระยะเร่งด่วน (Intensive course) ในประเด็นการให้ความรู้ความเข้าใจ และการเชื่อมโยงระหว่างศิลปวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว เพื่อที่บุคลากรจะได้ไปปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้แก่คนในท้องถิ่นและภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ประเด็นที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ องค์กรภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม ยังขาดความรู้ด้านการวิจัย เพื่อที่จะนำผลการวิจัยมาพัฒนาองค์กร หรือท้องถิ่นได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ภาคบุคลากรในท้องถิ่น ที่เป็นแกนนำชาวบ้านต้องการให้ฝึกอบรมด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ สำหรับองค์การภาคเอกชนให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรและองค์กรเพื่อเตรียมความพร้อมกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมที่จะเพิ่มมากขึ้น โดยสิ่งที่ภาคเอกชนจะต้องทำการพัฒนาฝึกอบรมในประเด็นแรกคือ การให้ความรู้แก่บุคลากรภายในองค์กรทุกๆ แผนก ถึงรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ กิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น

2. การศึกษารูปแบบในการฝึกอบรมของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม พบว่า องค์กรภาครัฐต้องการวิธีการฝึกอบรมในรูปแบบการบรรยายและการอภิปรายเป็นหมู่คณะ ในขณะที่บุคลากรในท้องถิ่น ต้องการรูปแบบการฝึกอบรมในรูปแบบการศึกษานอกสถานที่ การสาธิต และการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สำหรับองค์กรภาคเอกชน มีรูปแบบการฝึกอบรมที่ระบุไว้สำหรับพนักงาน โดยแบ่งออกเป็น การฝึกอบรมพนักงานก่อนเข้าสู่งาน และการฝึกอบรมพนักงานระหว่างทำงาน

3. กระบวนการสร้างเครือข่ายและภาคีที่เกี่ยวข้องในการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม พบว่า ทั้ง 3 ภาคส่วน อันได้แก่ องค์กรภาครัฐ ภาคบุคลากรในท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในการสร้างเครือข่ายการทำงานด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม โดยต้องมีการระบุบทบาท หน้าที่ และกิจกรรมของแต่ละภาคส่วนให้ชัดเจน ตลอดจนการจัดสรรประโยชน์ที่แต่ละภาคส่วนจะได้รับเท่าเทียมกัน

